

**Lääkärin vastaanotolta Euroopan parlamenttiin –
siirtymä tulkkauslajista toiseen**

Joel Montserrat Puumala
Syventävien opintojen tutkielma
Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Toukokuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelma
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Oikeustutkkaus		
Tekijä – Författare – Author Joel Montserrat Puumala		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Lääkäriin vastaanotolta Euroopan parlamenttiin – siirtymä tulkkauslajista toiseen		
Työn laji – Arbetets art – Level Syventävien opintojen tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 53 + 1 + 5
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tämä tutkielma tarkastelee tulkkausta keskittyen sen kahteen varsin ainutlaatuihin alalajiin: asioimis- ja konferenssitulkkaus. Tutkielmassa selvitetään sekä asioimis- että konferenssitulkin suosituimpia urapolkuja, uravalintoja ja syitä, jotka rohkaisevat tulkkeja suuntautumaan tiettyyn lajiin.</p> <p>Keskeistä tässä tutkimuksessa on asioimis- ja konferenssitulkkauksen välisten erojen ja yhtäläisyyksien kartoittaminen. Kummankin lajin erityispiirteiden ja pääasiallisten haasteiden määrittäminen muodostaakin tutkielman tärkeämmän tutkimuskysymyksen. Lisäksi tutkimuskysymyksissä selvitetään, mistä ammattitulkin ura saa alkunsa ja mitkä tekijät vaikuttavat sen kehitykseen. Lopuksi tarkastellaan, miten asioimistulkin voi toteuttaa siirtymän konferenssitulkkaukseen tai toisin päin.</p> <p>Haastattelumetodina käytetään asiantuntijahaastattelua. Sen avulla kerätään tutkimusaineisto, joka koostuu neljästä puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastattelujen kohteiksi valittiin Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL) hakupalvelusta sellaiset ammattitulkit, jotka ovat työskennelleet sekä asioimis- että konferenssitulkkeina. Haastateltaville esitettiin kymmenen kysymystä, joista jokainen liittyi yhteen seuraavista aihealueista: uran alku ja uramuuttajat, asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot sekä siirtymä lajista toiseen.</p> <p>Analyysin ja sen tuottamien tulosten valossa voidaan todeta, että kaikkiin tutkimuskysymyksiin löydettiin vastaus. Ammattitulkin ura lähtee käyntiin usein jo hyvin varhaisessa vaiheessa korkeakouluopintoja, ja sille on ominaista tietynlainen sattumanvaraisuus. Pääasiallisempina erona tulkkauslajien välillä nousi esille läheisyys tulkkaustilanteen osapuolten välillä, mikä on asioimistulkkauksessa hyvin välitön. Konferenssitulkkauksessa on taas tyypillisempää, että osapuolet ovat tietyn etäisyyden päässä. Kysymyksissä koskien siirtymistä tulkkauslajista toiseen koettiin, että siirtymä konferenssitulkkauksesta asioimistulkkaukseen on yleisempi ja helpompi.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords konferenssitulkkaus, asioimistulkkaus, alanvaihto, ammatillistuminen, asiantuntijahaastattelu		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited E-Thesis -tietokanta		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	2
2.	Tulkkauksen määritelmät	4
3.	Tulkin ammatillistuminen ja työllistyminen	6
4.	Tutkimusaineiston esittely ja analyysi	9
4.1.	Haastattelu A	12
4.1.1.	Aihealue I: uran alku ja uramuuttajat	12
4.1.2.	Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot	15
4.1.3.	Aihealue III: siirtymä lajista toiseen	20
4.2.	Haastattelu B.....	21
4.2.1.	Aihealue I: uran alku ja uramuuttajat	21
4.2.2.	Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot	23
4.2.3.	Aihealue III: siirtymä lajista toiseen	27
4.3.	Haastattelu C.....	29
4.3.1.	Aihealue I: uran alku ja uramuuttajat	29
4.3.2.	Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot	32
4.3.3.	Aihealue III: siirtymä lajista toiseen	36
4.4.	Haastattelu D	37
4.4.1.	Aihealue I: uran alku ja uramuuttajat	37
4.4.2.	Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot	39
4.4.3.	Aihealue III: siirtymä lajista toiseen	42
4.5.	Haastattelujen yhteenveto.....	43
4.5.1.	Aihealue I: uran alku ja uramuuttajat	44
4.5.2.	Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot	45
4.5.3.	Aihealue III: siirtymä lajista toiseen	47
5.	Loppupäätelmät	49
	Lähdeluettelo	52
	Liite 1: Suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta	54
	Résumé du mémoire.....	55

1. Johdanto

Tulkin ammatti on yksi historian vanhimmista, jopa vanhempi kuin kääntäjän. Tulkkausta on harjoitettu enemmän tai vähemmän ammattimaisesti hyvin pitkään, sillä kautta koko ihmishistorian on ollut tarve saada erikieliset ihmiset kommunikoimaan keskenään, esimerkiksi kaupankäyntitilanteissa tai uskontoja levittäessä. Viime vuosisadan aikana, etenkin toisen maailmansodan jälkeen, ammatista on tullut vielä merkittävämpi, tunnetumpi ja ennen kaikkea ammatillistuneempi lähes kaikkialla maailmassa. Tänä päivänä tulkkaus astuu uusien haasteiden eteen, joita tuovat esimerkiksi teknologiset laitteet ja englannin kielen käyttö *lingua francana*.

Tämä tutkielma tarkastelee tulkkausta keskittyen sen kahteen varsin ainutlaatuiseen alalajiin: asioimis- ja konferenssitulkkaus. Tutkielman tavoitteena on toimia eräänlaisena ammattitulkin opaskirjana, jossa selvitetään sekä asioimis- että konferenssitulkin suosituimpia urapolkuja, uravalintoja ja ennen kaikkea niitä syitä, jotka rohkaisevat tulkkeja suuntautumaan tiettyyn lajiin. Tutkimus tarjoaa vertaistukea paitsi tulkkausalalla aloitteleville, myös alalla jo työskenteleville, jotka harkitsevat mahdollista siirtymää lajista toiseen. Näistä kahdesta kohderyhmästä jälkimmäinen on tutkimuksen tavoitteleva ensisijainen yleisö, johon kuuluu myös tutkielman tekijä.

Tutkielmassa etsitään ensisijaisesti vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mistä ammattitulkin ura saa alkunsa, ja mitkä muuttujat vaikuttavat sen kehitykseen?
- Miten asioimis- ja konferenssitulkkaus eroavat toisistaan, ja mitä haasteita kumpaankin lajiin liittyy?
- Miten toteutetaan siirtymä tulkkauslajista toiseen?

Tutkimushypoteesi on, että asioimistulkkina työskennellyt henkilö pystyy sopeutumaan ja hyödyntämään osaamistaan myös konferenssitulkkauksessa, ja että sama pätee siirtymässä toiseen suuntaan. Tutkimuksen taustaoletuksiin lukeutuu myös ajatus siitä, että konferenssitulkkauustyö on haastavampi, minkä takia konferenssitulkkien työ on maineikkaampi ja arvostetumpi kuin asioimistulkkien. Viimeisenä tutkimushypoteesina on, että konferenssitulkkausta harjoitetaan eniten ulkomailla kansainvälisten tahojen yhteydessä, kun taas asioimistulkkaukseen keskittyy kansalliseen tasoon.

Tutkimuksen aluksi suoritetaan katsaus sekä asioimis- että konferenssitulkkauksen käsitteisiin. Katsaus perustuu jo olemassa olevaan tutkimukseen tulkkauksesta, sen määrittämisestä ja

ulottuvuuksista. Tämän ensimmäisen teorialuvun avulla pyritään vertailemaan näitä kahta tulkkauslajia ja selvittämään, mitkä ovat kummankin lajin perusominaisuudet – tutkimuksessa on keskiössä nimenomaan asioimis- ja konferenssitulkkauksen välisten erojen ja yhtäläisyyksien kartoittaminen. Lisäksi käsitellään tulkkien ammatillistumista sekä sitä, miten tulkit löytävät reittinsä työmarkkinoille ja mikä on heidän työllisyystilanteensa. Työllistymismahdollisuuksia pohtiessa tarkastelun kohteena ovat niin kansainväliset työnantajat, kuten Euroopan unioni, kuin Suomen sisäiset tulkkveja työllistävät tahot. Erityisesti keskitytään selvittämään, miten nämä erinäiset organisaatiot rekrytoivat uusia työntekijöitä ja millaisten hakumenettelyjen avulla.

Kahden teorialuvun pohjustuksen jälkeen siirrytään varsinaisen tutkimusaineiston analyysiin. Aineistona käytetään neljää (4) nauhoitettua ja litteroitua haastattelua. Haastattelujen kohteiksi valikoituu neljä (4) eri Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL) hakupalvelun kautta tutuksi tullutta ammattitulkkaa, jotka täyttävät valintamenettelylle asetetun ainoan ehdon: he omaavat työkokemusta sekä asioimis- että konferenssitulkkauksesta. Lisäksi haastateltavat tulevat valituiksi siten, että haastateltavien ryhmästä löytyy edustajia useammasta tulkkauskieliparista, jolloin tutkimuksen tuloksista tulee kattavampia. Haastattelu koostuu kymmenestä (10) kysymyksestä, jotka liittyvät pääosin haastateltavien omiin henkilökohtaisiin uratarinoihin sekä taitoihin ja ominaisuuksiin, jotka he kokevat tarpeellisiksi kussakin tulkkauslajissa. Haastattelukysymysten tavoitteena on saada tulkit avoimesti kertomaan, mitkä ovat heidän mielestään merkittävimmät erityispiirteet tulkkauksessa ja mitkä niistä kannattaa eniten ottaa huomioon siirtyessä lajista toiseen.

Tutkimuksen aihe on relevantti monesta eri näkökulmasta. Tutkimus palvelee koko tulkkausalaa lisäten tietämystä asioimis- ja konferenssitulkkauksesta sekä tarjoten alan ulkopuolisille yleistä tietoisuutta aiheista, joiden tuntemus yhteiskuntatasolla on vähäistä. Alaa tarkastelevan tutkimuksen tekeminen on hyvin perusteltu myös siihen nähden, että tulkit muodostavat hyvin hajanaisen ammattiryhmän, jolle on vaikeaa löytää yhtenäisyyttä. Tämän tutkielman tarkoitus on nimenomaan luoda yhtenäisyyttä keräämällä yhteen tulkkauksen ammattilaisia sekä heidän näkemyksiään alasta. Eritoten siirtymä lajista toiseen eli tietynlainen alanvaihto itse tulkkausalan sisällä on aihe, josta ei oltu kirjoitettu Suomessa aiemmin lähes ollenkaan, joten tämä tutkielma täyttää sopivasti myös sen aukon.

Tekijän pääopiskelukielen sijaan tutkielman kirjoituskieleksi valitaan suomi, koska tutkimuksen kohteena ovat nimenomaan Suomen tulkkausala, suomalaiset työmarkkinat sekä

suomea äidinkielenään puhuvan uramahdollisuudet. Tästä syystä koetaan, että sopivin kirjoituskieli tutkielmalle on suomi, vaikka kansainvälisellä mittakaavalla ranskan kielellä kirjoittaminen voisi tavoittaa suuremman yleisön.

2. Tulkkauksen määritelmät

Ensimmäisessä teorialuvussa käsitellään tulkkauksesta ja sen alalajeista annettuja määritelmiä. Tarkoituksena on lyhyesti käydä läpi kaikkia tulkkaustyypppejä, jotka esiintyvät alalla. Sitä kautta perustetaan pohja tutkimusaineiston analyysille, joka keskittyy hyvin pitkälti käsittelemään johdannossa esitettyä toista tutkimuskysymystä tulkkauslajien eroista ja yhtäläisyyksistä.

Aluksi on tärkeää selventää tiettyjen avainkäsitteiden määritelmät. Verbillä ”tulkata” (engl. *to interpret*) on lukuisissa kielissä useita eri merkityksiä, joten monesti sen käyttö voi johtaa harhaan. Kyse on varsin polyseemisestä termistä. Yksi hyvä esimerkki termin monimerkityksisyydestä on löydettävissä jo hyvin läheltä tätä samaa aihepiiriä, nimittäin oikeussalitulkkaamisesta (*courtroom interpreting*), joka on yksi ammattitulkin tyypillisimmistä tulkkaustilanteista. Oikeustulkkaustilanteessa tulkin työnä on ammattisäännöstöä noudattaen kääntää tulkattavalle koko istunnon aikana tapahtunut sisältö. Tulkattavan avustajan rooli on taas asiakkaansa neuvominen sekä lainsäädännön ”tulkitseminen”. Näiden ammattilaisten työtehtävät ovat siis täysin erilaiset, mutta kummastakin käytetään verbiä *to interpret* (Pöchhacker 2004: 10). Suomen kielessä kyseistä ongelmaa ei ilmene, sillä ”tulkita” ja ”tulkata” ovat eri termejä, mutta tulkkaamisen käsite herättää joitakin kysymysmerkkejä kuitenkin myös suomeksi.

Tulkkaaminen on hyvin helposti sekoitettavissa kääntämiseen, ja alan ulkopuoliset ihmiset käyttävät näitä sanoja usein ikään kuin synonyymeinä (Furmanek 2013: 5). Tietyllä tapaa tulkkausta voidaankin pitää yhtenä kääntämisen lajina. Useita tulkkauksen määritelmiä ja käsityksiä vertaillut Pöchhacker (2004: 10) vastustaa yleistynyttä tapaa luonnehtia tulkkausta ”puhutun kielen kääntämiseksi”, koska sellainen määritelmä jättäisi sen ulkopuolelle viittomakielen tulkkauksen. Ongelman onnistui välttämään Otto Kade (viitattu Pöchhacker 2004: 10), joka väittää, että tulkkauksen määritelmän keskiössä on välittömyys (*immediacy*), joka muodostaa pääasiallisimman eron suhteessa kääntämiseen. Tulkkaus on siis viestin

välitöntä kääntämistä heti yhden ainoan tuotoksen perusteella, jota ei pystytä toistamaan ja jonka uudelleen tuottamiselle tarkoitettu aika on rajoitettu (Pöchhacker 2004: 10–11).

Tulkkausta voidaan harjoittaa eri tekniikoita hyödyntäen eli tulkkaukselle on olemassa useita eri menetelmiä. Näitä on pääasiassa kaksi: simultaani- ja konsekutiivitulkkaus. Simultaani- (*simultaneous interpreting*) eli samanaikaistulkkaus tapahtuu nykypäivänä enimmäkseen koneavusteisesti eli äänieristetyissä kopeissa kuulokkeiden ja mikrofonien avulla. Konsekutiivitulkkauksessa (*consecutive interpreting*) eli peräkkäistulkkauksessa on taas tyypillisintä lähitulkkaus, jossa yleensä ei tarvita tulkkauslaitteita. Poikkeuksen näihin em. simultaanitulkkauksen ylellisyyksiin muodostaa kuiskaustulkkaus (engl. *whispering*, ransk. *chuchotage*), joka ei tapahdu tulkin ollessa tulkkauskopissa, vaan tulkattavan välittömässä läheisyydessä. Kuiskaustulkkausta voidaan pitää myös kolmantena tulkkausmenetelmänä, joka on rinnastettavissa konsekutiiviin ja simultaaniin (esim. SKTL 2020). Kuiskaustulkkausta harjoitetaan esimerkiksi oikeustulkkauksessa ja sen lähtökohtana on tulkkaminen mahdollisemman matalalla äänellä (ital. *sotto voce*) (Pöchhacker 2004: 18–20).

Kun puhutaan konferenssitulkkauksen käsitteestä (*conference interpreting*), puhutaan selkeästi tulkkauslajista, joka eniten on saanut huomiota, tunnustusta ja mainetta maailmanlaajuisesti – sitä käytetään niinkin merkittävässä organisaatioissa kuten Yhdistyneet kansakunnat ja Euroopan unioni. Tätä lajia hyvin laajasti yhdistetään simultaanitulkkausmenetelmään, ja siihen itse asiassa usein viitataan termillä simultaanitulkkaus. Konferenssitulkkauksessa tyypillisintä onkin tulkata simultaanisti, mutta menetelmä ei itsessään määrittele lajia. Lisäksi menetelmään saattaa tuoda muutoksia tulkkauksen toteuttaminen etänä eli etätulkkaus (*remote interpreting*). Konferenssitulkkauksen käsitteessä olennaista on, että kyse on monikielisestä kokouksesta (*conference*), johon osallistuvat useita tulkkausta tarvitsevia ihmisiä. Keskeistä määritelmässä on myös se, että tulkattavana sisältönä on aina yhden hengen pitämiä puheita, joita voi olla hyvin monenlaisia (Pöchhacker 2011: 308). Konferenssitulkkaukseen voidaan lukea myös neuvottelutulkkaus (~ *diplomatic interpreting*), vaikka esimerkiksi SKTL luokittelee sen eri lajiksi. Konferenssitulkin töitä tehdään paljon kansainvälisissä ympäristöissä, esimerkiksi politiikkaan liittyvissä tapahtumissa, ammattiyhdistysseminaareissa... (esim. AIIC 2020).

Asioimistulkkaus on taas tulkkauslaji, jota paljon vähemmän tunnetaan ja arvostetaan – laji, joka usein jää konferenssitulkkauksen pimentoon. Käsitteestä ei edes ole englannin kielellä yhtä täysin vakiintunutta termiä, vaan samaan asiaan viitataan termeillä *community interpreting*,

public service interpreting sekä *liaison interpreting*. Kuten Sandra Hale toteaa (2011: 343–346), nämä kaikki ovat kuitenkin määritettävissä samalla tavalla. Keskeisintä siinä määrittelyssä on, että asioimistulkkausta harjoitetaan kansallisella tasolla eikä kansainvälisesti, ja että nimensä mukaisesti lajiin kuuluu asiointitilanne, jonka yhtenä osapuolena on jokin viranomainen tai muu julkisen sektorin edustaja. Tässä lajissa on hyvin tyypillistä käyttää konsekutiivimenetelmää. Tilanteiden ollessa useimmiten kahden hengen välisiä keskusteluja, tämän tulkkaustyyppi voidaan nimetä myös dialogitulkkaukseksi (*dialogue interpreting*). Luokittelut ja määrittelyt tässä kohtaa eivät ole kuitenkaan monien tutkijoiden mukaan yhtään yksiselitteisiä ja nämä vaihtelevat myös maasta toiseen (Hale 2011: 343–346). Tavallisimpia asioimistulkkaustilanteita tapahtuu esimerkiksi lääkärin vastaanotolla, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksissa, virastoissa ja sosiaalitoimessa. Suomessa asioimistulkkauksen osuus on hyvin merkittävä tulkkausalalla, sillä se perustuu moniin lakisääteisiin vaatimuksiin, jotka takaavat asioimistulkkauspalveluiden tarjoamisen kaikille sitä tarvitseville (Määttä 2017: 183–216).

Ylempänä mainittu oikeustulkkaus (*courtroom interpreting, legal interpreting*) on kolmas tulkkauslaji, johon tässä tutkimuksessa ei erityisemmin syvennytä. Tämäkin luokittelu on varsin kiistelty, sillä joidenkin muiden tutkijoiden näkökulmasta oikeustulkkaus voidaan taas sisällyttää asioimistulkkaukseen (Hale 2011: 345–346).

3. Tulkin ammatillistuminen ja työllistyminen

Johdannossa perusteltiin tämän tutkimuksen tekemistä sillä, että tulkkausala on hyvin hajanainen. Ammatillaiset tarvitsevat yhteisiä foorumeja, joissa kouluttautua ja sopia yhteisistä käytännöistä, työehdoista, ammattietiikasta sekä alan pelisäännöistä ylipäätään. Kun puhutaan näistä asioista, puhutaan ammatillistumisesta.

Tässä teoriaa käsittelevässä toisessa luvussa esitellään ammatillistumisesta tehtyä aiempaa tutkimusta, jonka avulla pyritään hankkimaan taustatietoa tulkin uran rakentamisesta sekä tulkin ammatillisuuden merkityksestä ylipäätään. Lisäksi syvennytään ammattitulkkiensa työllistymiseen. Tarkoituksena on lyhyesti kerätä yhteen tärkeimmät tiedot siitä, miten asioimistulkki päätyy oman alansa töihin, ja miten taas konferenssitulkki työllistyy. Taustoitusta muodostaa olennaisen lähtökohdan ensimmäisen tutkimuskysymyksen selvittämiseksi liittyen

tulkin uran aloittamiseen sekä sen kehitykseen vaikuttaviin muuttujiin ja tukee myös kolmannen tutkimuskysymyksen tarkastelua siirtymisestä tulkkauslajista toiseen.

Tulkin ammatillistumista (engl. *professionalization*) eli ammattilaiseksi kehittymistä tutkinut Cecilia Wadensjö (2007: 1) luonnehtii ammattilaisuutta jaetuiksi ylpeyden ja vastuun tunteiksi. Tämä määritelmä vahvistaakin ajatuksen siitä, että ammatillistumisen käsitteessä ”jakaminen” ammattiyhteisön kanssa on avainasemassa. Käsitteeseen liitetään myös ajatukset korkeasta laadusta, taidosta, osaamisesta, tehokkuudesta ja tarkkuudesta (Wadensjö 2007: 1). Ammattiyhteisö onkin jo itsessään käsite, jonka perusominaisuuksiin määräytyvät hyvin tiiviisti käsitykset ”jaetuista käytännöistä” ja ”jaetuista arvoista” (Määttä 2017: 183–216).

Ammatillistuneen tekijän tunnistaa seuraavista merkeistä: hän kohtelee kaikkia asiakkaitaan tasapuolisesti, hänen työnsä tavoitteena on olla hyväksi koko yhteisölle yhden konkreettisen tehtävän lähtökohdasta, ja hän kehittää omaa ammattitaitoansa jatkuvasti (Parson 1964, viitattu Wadensjö 2007: 2). Näissäkin ammattiehdoissa korostuu, että etiikan ja rehellisyyden arvot ovat ammattilaiselle olennaisia – ammattilaisena ei voida pitää sellaista tekijää, joka ei seuraa alan eettisiä sääntöjä tai muita yhteisiä sopimuksia.

Myös Olgerda Furmanek (2013: 1) on tutkinut ammatillistumisen käsitettä. Furmanek määrittelee ammatillistumisen prosessin eri vaiheita kouluttautumiseen (*academization*), ammatti-identiteettiin (*identity*) ja standardisointiin (*standardization*). Historiallisessa katsauksessaan tulkin ammatillistumisesta Furmanek osoittaa, kuinka 50 vuoden aikana konferenssitulkkaus on tehty suuri harppaus edistymisessä kohti tunnustettua ammattia, ja kuinka muilla ammateilla kuten lääketieteen ammateilla kesti 25 vuosisataa tehdä vastaavanlainen harppaus (Viaggio 1996, viitattu Furmanek 2013: 1). Edistymisen tunnustetuksi ammatiksi vaatii sen hyväksymistä korkeakoulumaailman oppialaksi sekä sen laajaa opetusta, mikä on viime vuosikymmenten aikana huomattavasti onnistunut: vuonna 2010 yli 300 korkeakoulua ympäri maailmaa tarjosi opintotarjonnassaan jonkin tasoista tulkkauksen koulutusta (Furmanek 2013: 3).

Koska tulkkaus on hyvin moninaista ja vaihtelevaa, pätevytyminen tulkiksi ja sen sääntely on muodostunut kaikkialla maailmassa erittäin haastavaksi. Suurimmassa osassa maissa ei vielä nykypäivänäkään ole mitään tapaa saada virallista pätevyyttä, jota vaadittaisiin tulkkina toimimiselle – käytännössä kuka vain voi olla tulkki. Tämä aiheuttaa sen, että monesti asiakkaat ja muut tilaajatahot työllistävät kouluttamattomia ja täten myös ammatillistumattomia tulkkeja (Furmanek 2013: 6, Määttä 2017: 183–216).

Ammatillisuudesta ja erityisesti sen puutteen aiheuttamasta hajanaisuudesta tulkkausalalla on olemassa tuoreitakin tutkimuksia, jotka keskittyvät nimenomaiseen Suomen tilanteeseen. Suomessa eritoten asioimistulkit ovat sellainen yhteisö, joka on osoittautunut hyvin heterogeeniseksi yksittäisten hyvin erilaisten taustojen vuoksi. Kouluttautumattomuus, osallistumattomuus ammatin omiin järjestöihin ja kaikkien näiden taustalla vaikuttava tulkkien etnisyys hajaannuttavat asioimistulkki-alaa siten, että varsinaista ammattiyhteisöä ei oikeastaan synny (Määttä 2017: 183–216).

Ammattitulkit työllistyvät kansainvälisillä markkinoilla useimmiten konferenssitulkausta tarvitsevista organisaatioista, joista selkein esimerkki on Euroopan unioni. EU:n erinäisissä toimielimissä on nykyään yhteensä noin 800 tulkkiä vakituisessa työsuhteessa (Euroopan unioni, europa.eu). Tieto saattaa olla vanhentunut tämän tutkielman kirjoitushetkellä, sillä lähteessä ei anneta tietoja tilaston ajankohtaisuudesta, mutta luku antaa ainakin suunta-antavasti käsityksen siitä, kuinka laajasti kyseinen organisaatio työllistää tulkkeja. Vakinaiseksi eli virkamiestulkiksi rekrytoidaan tulkkipilailujen avulla EU:n henkilöstövalintatoimiston (EPSO-palvelun) kautta. Lisäksi tulkit voivat hakea freelance-tulkeiksi.

Freelance-tulkiksi Euroopan unioniin haetaan yhteisen systeemin kautta, jossa valitaan tulkit Euroopan parlamenttiin, Euroopan komissioon sekä Euroopan unionin tuomioistuimelle. Valintamenettely toteutetaan siten, että hakijat käyvät ensiksi esivalintakokeessa, minkä jälkeen jokainen toimielin erikseen kutsuu tulkit lopulliseen akkreditointikokeeseen omien tarpeidensa mukaan. Akkreditointikokeen läpäisseet hakijat kirjataan EU:n yhteiseen tulkkietokantaan. Akkreditointikoevaiheeseen pääsevät luonnollisesti vain hakijat, jotka suorittavat hyväksytysti esivalintakokeen. EU:n sivujen antamien tietojen mukaan hakuprosessissa näyttäisi olevan keskiössä kolme asiaa: kirjava kielivalikoima, EU-aiheiden tuntemus sekä simultaani- ja konsekutiivimenetelmän kummankin hallinta (Euroopan unioni, europa.eu 2020).

Kotimaan markkinoilla Suomessa taas näyttäisi olevan kysyntää sekä asioimis- että konferenssitulkeille. Useiden keskisuurten Suomen pääkaupunkiseudun kieliyritysten kotisivuilla mainostetaan tulkkauspalveluiden tarjontaa melko laidasta laitaan – sieltä löytyy lukuisia mainintoja niin tulkkauslajeista kuin -menetelmistäkin. Kaksi oivaa esimerkkiä ovat Semantix ja Acolad, joista kumpikin ilmoittaa välittävän tulkkausta kaikenlaisiin tilanteisiin, oli kyse konferenssi-, neuvottelu- tai simultaanitulkkauksesta.

4. Tutkimusaineiston esittely ja analyysi

Tutkimusaineiston keräämiseksi tässä tutkimuksessa haastateltiin neljää (4) ammattilaista tulkkia, jotka ovat uransa aikana työskennelleet sekä asioimis- että konferenssitulkkina. Tulkit valittiin ja heidän kanssaan sovittiin haastattelut pääsääntöisesti Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL) hakupalvelun tarjoamien yhteystietojen kautta. Haastattelut toteutettiin siten, että tulkattavat tavattiin joko kasvokkain tai verkkoyhteyden välityksellä, ja keskustelut tallennettiin ääninauhurilla. Haastattelutilanteen jälkeen ääninauhoitteet litteroitiin. Ennen haastattelua tulkit allekirjoittivat kirjallisen suostumuslomakkeen, jossa sovittiin heidän osallistumisestaan tutkimukseen täysin anonymisti. Samaisen sopimuksen mukaan ääninauhoitteet sekä niiden pohjalta laaditut kirjalliset litteroinnit hävitetään heti tutkimuksen päätyttyä. Haastateltaville esitetty suostumuslomake löytyy liitteenä tämän tutkielman lopusta.

Haastattelu suunniteltiin puolistrukturoiduksi. Haastattelukysymykset olivat enemmän suuntaviivoja, jotka ohjasivat haastattelun luonnollista ja varsin keskustelunomaista kulkua, kuin tarkkaan vedettyjä vaatimuksia haastateltavalle. Lisäkysymyksiä sekä tarkennuspyyntöjä esiintyi kysymysten välillä usein, kuin myös haastattelijan omia lyhyitä puheenvuoroja, jotka tukivat keskustelun kehitystä syvempään tai yksityiskohtaisempaan suuntaan. Kysymykset vaihtelivat järjestystä keskenään tarpeen vaatiessa. Haastattelutilanteessa keskeisintä oli ylläpitää avoin, epämuodollinen ja keskusteleva ilmapiiri, jotta haastateltavat kertoisivat mahdollisimman laajasti näkemyksistään ehdotettuihin aihealueisiin. Kaiken kaikkiaan pääasiallinen tavoite haastateltavan näkökulmasta oli ”houkutella faktoja esiin”, kuten Alastalo ja Åkerman toteavat tutkimuksessaan asiantuntijahaastattelusta (2010: 372–392). Tässä tutkimuksessa suoritettut haastattelut ovatkin nimenomaan asiantuntijahaastatteluita, koska tutkimuksen kannalta relevanttia niissä on juuri haastattelun kohteeksi valitun ammattitulkin oma ainutlaatuinen osaaminen, eikä tieto tutkittavan yhteiskunnan tai kulttuurin jäsenenä (Alastalo ja Åkerman 2010: 372–392).

Haastattelun osallistujat valikoituivat siten, että kukin haastateltava edustaa eri kieliparia, mikä olikin tutkimuksen pyrkimyksenä. Näin ollen analyysin tulokset ovat ammattitulkkien kokemusten ja alan sekä tulkkauslajien näkemysten kannalta kattavampia kuin jos oltaisiin keskitytty esimerkiksi tutkielman tekijän oman työkieliparin tulkkeihin. Saman kieliparin tulkit kilpailevat luonnollisesti samoista työllistymismahdollisuuksista, ja täten vastaukset haastatteluun olisivat olleet todennäköisemmin hyvin saman kaltaisia, mikä tekisi tuloksista suppeampia.

Anonyymien henkilötietojen suojaamiseksi haastateltavista tulkeista ei anneta tutkimusaineiston analyysin yhteydessä mitään tietoja, joista voitaisiin helposti tunnistaa heidät. Jokaisen haastattelun alussa esitetään lyhyesti vain ja ainoastaan henkilön pääasiallisimmat kieliparit, ja koko haastattelun sisällöstä ollaan pyritty poistamaan kaikki henkilöihin, paikkoihin ja yksityisyrityksiin viittaavat erisnimet. Tulkkien yksityisyyden turvaamiseksi myös perustiedot kuten ikä ja sukupuoli on jätetty tästä tutkimuksesta pois.

Haastattelun rakenne koostuu seuraavasta kymmenestä (10) kysymyksestä:

1. Mikä oli ensimmäinen tulkkaukokokemuksesi? Milloin?
2. Mikä on ollut koulutustaustasi, kun olet aloittanut tulkin uran? Oletko sen jälkeenkin jatkanut kouluttautumista?
3. Mitä urapolkua olet ensimmäisen kokemuksesi jälkeen seurannut? Onko työkokemuksiisi kuulunut enemmän asioimis- vai konferenssitulkkauksia?
4. Missä tulkkauksen lajissa olet viihtynyt paremmin ja minkä olet kokenut haastavammaksi? Miksi?
5. Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet sinun uravalintoihin? Miksi olet valinnut suuntautua ja erikoistua tähän alaan?
6. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä asioimis- ja konferenssitulkkauksen välillä on?
7. Minkälaisia ominaisuuksia tulee hyvän asioimistulkin hallita? Miten suosittelisit hänen kehittämään ammattitaitojaan?
8. Minkälaisia ominaisuuksia tulee hyvän konferenssitulkin hallita? Miten suosittelisit hänen kehittämään ammattitaitojaan?
9. Miten asioimistulkkina työskennellyt voi siirtyä lajista toiseen ja työllistyä konferenssitulkkina?
10. Miten konferenssitulkkina työskennellyt voi siirtyä lajista toiseen ja työllistyä asioimistulkkina?

Haastattelukysymysten päämääränä on tuottaa aineistoa, jonka pohjalta löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin. Näin ollen jokainen kysymys haastattelussa koskee yhtä niistä kolmesta tutkimuskysymyksestä, jotka lueteltiin tämän tutkielman johdannossa. Tutkimuskysymykset edustavat puolestaan seuraavia aihealueita: uran alku ja uramuuttajat, asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot sekä siirtymä lajista toiseen. Tämän jaottelun perusteella toteutetaan analyysi.

Aihealueeseen I kuuluvat haastattelukysymykset 1, 2, 3 ja 5 vastaavat pääosin ensimmäistä tutkimuskysymystä liittyen tulkin uran aloittamiseen, sen jälkeiseen urapolkuun ja uraan liittyviin valintoihin sekä mahdollisiin muuttujiin. Haastateltavien tulkkien koulutustausta ja henkilökohtainen elämäntilanne uran eri vaiheissa esittävät näissä kysymyksissä ratkaisevaa roolia, ja niihin syvennyttäänkin niin paljon kuin mahdollista. Koulutuksen yhteydessä ilmenevät myös monet aiemmin teoriaosuudessa käsitellyt, tulkin ammatillistumiseen liittyvät seikat, joista haastateltavalle esitetään tarvittaessa lisäkysymyksiä. Henkilökohtainen puoli on tässä kohtaa erityisen mielenkiintoinen, sillä tulkin ura on monissa tapauksissa saanut vaikutuksia ns. ammatin ulkopuolisista tekijöistä. Näitä ovat esimerkiksi henkilön omaan yksityiselämään kuuluvat asiat ja erilaiset mielenkiinnon kohteet, kuten kiinnostus lähteä vakituisemmin ulkomaille asumaan tai sen sijaan pysyä Suomessa, kotimaan työmarkkinoilla.

Aihealue II etsii vastausta tutkielman toiseen kysymykseen, joka koskee asioimis- ja konferenssitulkkauksen välisiä eroja. Haastattelukysymykset 4, 6, 7 ja 8 liittyvät tähän aihealueeseen, joka muodostaa tärkeimmän osan koko tutkimusaineistosta ja perustan monille muille toissijaisemmille tutkimuksen kohteille. Näiden haastattelukysymysten tulosten analyysiin saadaan tukea tutkielman alussa käsitellystä teoriapohjasta tulkkauksen määritelmistä, mikä auttaa ymmärtämään ja tunnistamaan haastateltavien kuvailemia tulkkauslajeja ja muita mahdollisia tulkkauksen luokitteluja. Tässä vaiheessa haastattelua käsitellään laajasti esimerkiksi tulkkausmenetelmien luokittelua ja sitä, miten simultaani- ja konsekutiivitulkkaus soveltuvat asioimis- ja konferenssitulkkaukseen. Näiden lajien erojen ja yhtäläisyyksien kartoittamisen jälkeen siirrytään hieman yksityiskohtaisemmalle tasolle luettelemaan taitoja ja ominaisuuksia, joita hyvän ammattitulkin tulee hallita.

Aihealueeseen III liittyvät kysymykset 9 ja 10 käsittelevät siirtymistä asioimistulkkauksesta konferenssitulkkaukseen ja toisinpäin. Tässä vaiheessa käydään läpi puhtaasti sitä, miten tulkki saa sellaisia töitä, jotka tyypillisemmin kuuluvat toiseen tulkkauslajiin. Haastattelukysymysten tarkoituksena on selventää, miten uusien toimeksiantojen hankkiminen käytännössä toteutuu.

Samalla selvitetään, onko siirtymä yleinen, kannattava ja mahdollinen ylipäänsä, ja millä edellytyksin. Tutkielman teorialuvuissa käsitelty tulkkien työllistyminen nousee tässä kohtaa olennaiseksi aineiston tukipilariksi. Eroja ja yhtäläisyyksiä tarkastellaan väistämättä myös tässä vaiheessa, koska uuden lajin ominaisten taitojen opettelu on alanvaihdossa keskeistä. Analyysin päätteeksi katsotaan, kumpaan suuntaan siirtymä on tavallisempi ja mistä syistä, mikä taas kytkeytyy vahvasti aihealueeseen I.

Seuraavaksi siirrytään analysoimaan aihealue kerrallaan jokaista aineistoon kuuluvaa neljää (4) haastattelua aakkosjärjestyksessä: A, B, C ja D. Haastattelut erotetaan toisistaan samoilla kirjaimilla, joilla haastattelun kohteiksi tulleita tulkkejakin kutsutaan. Tunnuskirjaimet valittiin kullekin haastateltavalle kronologisessa järjestyksessä eli haastattelu A pidettiin ensimmäisenä ja D taas viimeisenä. Haastattelujen järjestys ei kuitenkaan vaikuta yksittäisten haastattelujen analyysiin, mikä tarkoittaa, että jokaista käsitellään erikseen eikä missään tapauksessa rinnasteta muihin, mahdollisesti aiemmin toteutettuihin haastatteluihin. Yhteenvedolle kaikista niistä sekä vertailulle neljän haastattelun välillä käytetään uusi erillinen alaluku analyysin lopussa.

4.1. Haastattelu A

A-haastatteluun tuli valituksi espanjan kielen ammattitulkki. A-tulkki tavattiin kasvotusten keväällä 2019.

4.1.1. Aihealue I: uran alku ja uramuuttujat

Haastateltava on tehnyt tämän tutkielman kirjoitushetkellä tulkin uraa jo yli 30 vuoden ajan. Ura alkoi siitä, kun hän opiskeli yliopistossa espanjalaista filologiaa ja opintojen ohella suoritti sivutoimisesti tulkkaustoimeksiantoja. Aivan ensimmäisestä tulkkaukokemuksesta hän ei muista muuta kuin sen, että kyse oli kulttuuritapahtumasta:

Tulkilla on huono muisti, se pyyhkiytyy saman tien, kun sen homman on tehnyt.

Filologian opinnoista valmistuttuaan A-tulkki jatkoi tulkkaustöitä sekä konferenssi- että etenkin asioimistulkkaukspuolella, vaikka varsinaista alaan erikoistuvaa koulutusta hänellä ei ollut:

Siihen maailmanaikaan ei ollut mahdollisuutta opiskella espanjan tulkkausta missään.

Tänä päivänä A-tulkki tekee edelleen töitä kummassakin tässä tutkielmassa tutkitussa lajissa ja lisäksi toimii kääntäjänä.

A-tulkin edustama sukupolvi on niitä tulkkeja, jotka ammatillistuivat Suomessa ilman mitään tulkkauskoulutusta siihen aikaan, kun koulutusta ei yksinkertaisesti ollut tällä alalla tarjolla kaikilla tulkkauskielillä, mm. espanjaksi. Koulutus tuli lähinnä kokemuksen kautta. Haastateltava korosti myös oman henkilökohtaisen taustan merkitystä tietynlaisena kouluttajana:

Ihmisille kuten minä, jotka elävät monikulttuurisessa perheessä, se tulkkaus on vähän niin kuin osa sitä elämää myös.

Luonnollisesti kielitaitokin on säilynyt ja kehittynyt yksityiselämän ansiosta:

Kun tulkilla on mahdollisuus puhua sitä kieltä päivittäin, ja myös sitä arkikieltä, hän pystyy keskittymään nyansseihin ja sellaiseen oikeaan rekisteriin, kun ei tarvitse siihen peruskieliosaamiseen keskittyä.

Kun kieli ja sen taustalla vaikuttava kulttuuri ovat arjessa läsnä, haastateltavan mielestä ”myös työosaaminen ja työmotivaatio kasvavat”.

A-tulkin urassa muiden ammattilaisten kouluttaminen on esittänyt erityisen tärkeää roolia:

Sen sijaan, että olisin opiskellut tulkkausta, niin olen kouluttanut tulkkeja.

Haastateltava kertoi osallistuneensa moniin koulutustilaisuuksiin paitsi osallistujana, myös koulutusten vetäjänä. Muun muassa hän on ollut osana SKTL:n pitämiä erinäisiä koulutusjaksoja. Lisäksi hän on ollut mukana konferenssitulkkauskoulutuksissa, joihin ”tarvittiin aina ihmisiä, jotka tulkkasivat sitä tiettyä kieltä ammatikseen”. Kaiken kaikkiaan opettaminen on ollut A-tulkille hyvin suuri osa uraa, joka on tuntunut antoisalta myös oppimisen kannalta:

Opettaminen on samalla myös oppimistilaisuus.

Kysymyksen 3 kohdalla haastateltava jäi pitkään miettimään, kumpaa tulkkauslajia hän on eniten harjoittanut uransa aikana. Lopulta hän arvioi, että niiden välinen suhde on aikalailla ”fifty-fifty”. Espanjan kielen tulkkina hän totesi:

Suomessa ja Suomesta käsin kun toimii, niin konferenssitulkkauksella ei pelkästään tule toimeen.

Englannin kielen valta-asema ja sen vaikutus muiden konferenssitulkkauskielten kysynnän vähäisyyteen oli tässä vaiheessa helposti arvattavissa, minkä A-tulkki vahvisti:

Jos on jotain isoja kokouksia, niin kyllä englanti ja saksa ovat varmaan ne pääkielet, ja sitten on nämä muut kielet.

Tämän puheenvuoron jälkeen haastattelussa voitiin todeta, kuinka ratkaisevaa konferenssitulkille on hänen edustamansa tulkkauskielipari – englanti on niin ylivoimainen *lingua franca*, ettei muilla tulkkauskielillä ole markkinoilla usein sijaa. Se tosiasia, ettei edes A-tulkin kaltaiselle pitkän uran rakentaneelle ammattilaiselle riitä kokopäiväiset konferenssitulkaustyöt Suomen työmarkkinoilla, on tästä ilmiöstä vakuuttava todiste.

Kun häneltä kyseltiin uudestaan, kumpaan lajiin A-tulkki samaistuisi enemmän, hän totesi:

En oikeastaan ole profiloitunut koskaan miksiäkään. Olen kielen sekatyöläinen, koska minähän myös käännän, ja olen tehnyt av-käännöksiä, ja kaikenlaista...

Tässä kohtaa haastattelua esiin noussutta ”kielen sekatyöläisyyden” käsitettä jäätiin puimaan vielä tarkemmin. Haastateltava paljasti saaneensa jo uransa alussa laajan kontaktiverkoston käyttöön. Sitä kautta alkoi tulla käännös- ja tulkkaustoimeksiantoja laidasta laitaan niin yksityistahoilta kuin julkishallinnoltakin. A-tulkilla on aina ollut ”hirveän hyvä asiakaskunta” eikä hänen ole tarvinnut määritellä sen tarkemmin, mitä töitä hän haluaa tehdä:

Ei ole koskaan tarvinnut lokeroitua, mikä on ollut koko tämän minun työuran rikkaus.

Menestyneestä tulkin urasta kotimaan markkinoilla johtuen A-tulkki ei ole koskaan harkinnut muuttavansa perheensä kanssa ulkomaille. Haastateltava ei nähnyt ”mitään syytä lähteä” töihin esimerkiksi EU:n toimielimiin, joissa 1990-luvulla suomen kielen konferenssitulkki kysyntä oli suuri:

Se voi kuulostaa vähän siltä, että ”happamia, sanoi kettu pihlajanmarjoista”, mutta ei. Olen erittäin tyytyväinen siihen, että olen kotimaan markkinoilla ja kotimaan markkinoilta käsin tehnyt töitä. Minä olen varmaan saanut tehdä niin mielenkiintoisia töitä, että en olisi koskaan saanut tehdä vastavanlaisia jossain Brysselissä.

A-tulkin tapaus vahvisti siis vain osittain tutkimushypoteesin, jonka mukaan konferenssitulkit keskittyvät tekemään töitä muualla kuin Suomessa – hän myöntää olleen mahdollisuus lähteä EU:hun, mutta pysyi mieluummin kotimaan markkinoilla ja sai aikaiseksi Suomessa hyvin onnistuneen uran mm. konferenssitulkausten parissa. Päätökseen pysyä Suomessa vaikutti ratkaisevasti myös toive pitää perhe kotimaassa, mikä kuulostaakin haastateltavan omin sanoin ”patrioottiselta” perusteelta, vaikka kyse olikin yksinkertaisesti järkevimmästä valinnasta.

Urapolun sijaan A-tulkki väitti kulkeneen tietynlaista ”ajopuuteoriaa” eli ajautuneensa hyvin sattumanvaraisesti niihin töihin, joista hänen uransa on lopulta koostunut. Hänen mielestään

tänä päivänä ”tämmöinen ajopuusysteemi ei varmaan enää olisi mahdollista”. Haastateltavaa pyydettiin perustelemaan väitettään:

Tänä päivänä minun mielestä tuijotetaan liikaa muodolliseen pätevyYTEEN. Se on välillä este tällaisen uran perustamiselle. Jos minulta olisi vaadittu muodollista tulkin pätevyYttä, kun minä aloitin, niin en tiedä mistä olisin siinä kohtaa hankkinut sellaisen. En mistään.

Tässä vaiheessa haastattelua, 5. kysymyksen kohdalla, muodollisen pätevyYden aiheen esille nostaminen palautti haastattelun alkukysymyksiin. Kuten aiemmin on mainittu, A-tulkki ei saanut uransa alussa tulkkaukseen erikoistuvaa koulutusta, koska sitä ei ollut siihen aikaan olemassa. Sen takia töihin otettiin niitä tulkkEja, jotka olivat ammatillistuneet itsenäisesti ilman mitään näytettä tai todistusta osaamisestaan. Asialla oli haastateltavan omin sanoin ”kolikon kaksi puolta” eli ammattitulkin töihin pääsi helpommin käsiksi kuin nykypäivänä, mutta:

Tulkki oli siinä kyllä aika paljon omillaan. Hänen piti vain luottaa siihen, että hän osaa, vaikka kukaan ei ollut opettanut sitä tekniikkaa.

Ensiaskleet konferenssitulkkauSTöiden parissa A-tulkki myönsikin tehneensä niin, että ”hyppäsi ja lähti uimaan.” Kokeneiden kollegoiden apu oli siinä hetkessä elintärkeä tuki:

Minulla on ollut se onni, että kun olen simultaanikoppitulkkauksen aloittanut, niin olen tehnyt sitä kokeneemman kollegan parina.

Erityisen merkittävää ensimmäisessä kerrassa oli hänen mielestään erinomainen espanjan kielen taso:

Minulla ei välttämättä ollut sitä tulkkauSTaitoa samalla lailla kuin heillä, mutta kielitaito oli. Sen takia he uskalsivat ottaa minut mukaan.

Nykyään A-tulkki kertoi noudattavansa juuri näitä samanlaisia koppikollegan valintakriteereitä:

Ottaisin kyllä parikseni jonkun sellaisen, jolla ei välttämättä ole sitä simultaanitulkkauSTokokemusta, mutta kenen kielitaidon minä tiedän ja kenestä minä tiedän, että se ei mene paniikkiin.

4.1.2. Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot

A-tulkki vastasi haastattelun ensimmäiseen aihealueeseen liittyvään 3. kysymykseen, että uraansa oli sisältynyt sekä asioimis- että konferenssitulkkauSTa suhteessa ”fifty-fifty”.

Siirtyessä haastattelun toiseen aihealueeseen häneltä kysyttiin, kummasta puolikkaasta hän oli tykännyt enemmän:

No en osaa nyt sanoa, että kummassa minä tuntisin itseni mukavammaksi tai epämukavammaksi. Se riippuu hirveän paljon siitä tilaisuuden laadusta ja aiheesta.

Haastateltavan mukaan häiriötekijöitä voi olla tulkkaustilanteessa hyvinkin erilaisia ja niitä voi aiheuttaa ”periaatteessa mikä tahansa”, sekä asiointi- että konferenssitilaisuuksissa.

Konferenssitulkkauksessa epämukavuudet johtuvat usein tulkattavasta alkupuheesta ja käsiteltävästä aiheesta:

Jos on sellainen aihe, mistä ei itse ole kauhean hyvin perillä, vaikka kuinka hyvin olisi tehnytkin kotiläksyt, niin se aiheuttaa epämukavuutta, koska ei ole varma aina siitä, että ymmärtääkö sen asian.

Valmistautuminen on kuitenkin olennainen osa tulkin työtä, joka antaa hänelle ennen kaikkea itsevarmuutta ja vakuuttavuutta:

Kotiläksyjen tekeminen on 90 % sitä kokonaistyötä. Jos tulkki tekee asianmukaisesti kotiläksynsä ja perehtyy siihen aiheeseen, oli se aihe sitten mikä tahansa, niin hänellä on sellainen olo, että hän osaa.

Aiheet saattavat tuottaa päänvaivaa haastateltavan mukaan myös asioimistulkkauksessa, sillä ne vaihtelevat molemmissa lajissa ”laidasta laitaan”, mikä on kuitenkin ”tulkkaustyön hyvä puoli”.

Toisinaan konferenssitulkkauksessa ongelma ei ole A-tulkin mielestä niinkään itse alkuperäisessä puheessa, vaan puheen pitäjässä:

Sekin voi olla, että vaikka kuinka tuttu asia olisi, jos siellä on puhuja, joka puhuu tosi epäselvästi taikka se on vain semmoista tajunnanvirtaa, mihin ei pääse lainkaan kiinni, niin silloin tulee semmoinen epämukava olo.

Haastateltavan mukaan hän on joutunut tulkkaamaan huonoja puhujia ja huonosti valmisteltuja puheita ”monta kertaa”, mistä hänellä onkin kertoa paljon anekdootteja.

Asioimistulkkauksessa haastetta aiheuttaa haastateltavan mielestä ennen kaikkea läheisyys tulkkauksen osapuolten välillä:

Asioimistulkkaustilanteissa epämukavuus saattaa johtua siitä, että tulkki on niin lähellä niitä ihmisiä, niin vieressä. Välillä hänellä tulee sellainen olo, että ”voi kun minäkin saisin sanoa tähän

jotain”. Mutta siinähan tavallaan tulee esiin myös se tulkin ammattitaito. Siihen vain ei voi mennä, sillain tunteella, mukaan.

Tässä vaiheessa haastattelua yksi merkittävä ero nousi ylitse muiden: läheisyys. Kyse onkin sellaisesta seikasta, joka useimmiten erottaa selkeästi asioimis- ja konferenssitulkkauksen tyypillisimmät tilaisuudet – siinä missä sosiaalityöntekijän vastaanotolla tulkataan suoraan tulkattavan vierestä, suuressa yhtiökokouksessa tulkkaus tapahtuu jostain paljon kauempaa asianmukaisen tulkkauslaitteiston välityksellä. A-tulkin omin sanoin:

Asioimistulkkauksessa tilanne on paljon intiimimpi. Niin hyvässä kuin pahassakin. Konferenssitulkkauksessa tulkki on siellä simultaanitulkkauskopissa, ja hyvä jos hän edes näkee sen puhujan siellä jossain.

Ammattitaitoa sivuttiin tämän aihealueen ensimmäisissä puheenvuoroissa ja vasta myöhemmin, kysymyksessä 7, se otettiin syvemmin käsittelyyn. Asioimistulkin kohdalla tämä on erittäin polttava asia, sillä kuten ilmeni aiemmin haastattelussa, hän ”ei voi vain mennä tunteella mukaan” tulkkaustilanteeseen. Asioimistulkin on tarkasti noudatettava ammattisäännöstöään ja ”pystyttävä olemaan ammattinsa edustaja”, mihin A-tulkin mielestä kuuluu myös ”omien rajojensa tunteminen.” Tämän hän selittää seuraavasti:

Jos tulkki tunnistaa, että hän ei selviä siitä, siis ihan puhtaasti siitä substanssista, niin minun mielestä siinä kohtaa täytyy osata sanoa, että ”hei, nyt minä en selviä tästä, minä en pysty”. Pitää tunnistaa se oma osaaminen, eikä ottaa vastaan sellaista toimeksiantoa, mistä ei selviä.

Jättäytyminen tulkkille tarjotusta toimeksiannosta tai jo meneillään olevan asioimistulkkauksen keskeyttäminen saattavat olla haastateltavan mukaan erittäin hyviä ratkaisuja tietyissä tilanteissa, joissa sellainen toimi tulee tarpeeseen ammattisäännöstön noudattamiseksi tai muuten vain hyvän tulkkauksen takaamiseksi. Tällaisia tapauksia A-tulkki kertoi olleen urallaan aiemmin, ja hän kertoi saaneensa asiakkailtaan kiitosta siitä, että uskalsi pyytää tulkkauksen pysäyttämistä. Mikä tässä kohtaa nousi varsin mielenkiitoiseksi havainnoksi oli se, että tulkkauksesta jättäytyminen tai sen keskeyttäminen eivät aina liity tulkin riittämättömyyden osaamiseen, vaan myös hyvin inhimilliseen epävalmiuteen osallistua aiheeltaan ”aivan karmean” tulkkaustilanteeseen. On myös tärkeää huomata tässä vaiheessa, että asioimistulkkauksessa usein lähdetäänkin hyvin ikävästä tilanteesta tai taustasta:

Aina, kun menee esimerkiksi oikeuteen, niin eihän se ole koskaan kivaa. Okei, silloin kun siellä riidellään jostain rahasta, ei ole niin väliä, mutta kaikkien pahimpia ovat jotkut tällaiset lasten huoltoriidat, hyväksikäytöt... ne ovat ikäviä asioita.

Ottaen huomioon, että asioimistulkkauksessa käsitellään niin raskaita ja arkaluonteisia aiheita, on merkillä pantavaa, että ammattitaitoiseksi voidaan kutsua sitä asioimistulkkia, joka jättäytyy toimeksiannosta tai pysäyttää sen ajallaan eikä välttämättä sitä, joka yrittää kaikin keinoin puskea eteenpäin.

Hyvän asioimistulkin ominaisuuksista puheen ollen nousi esille erinomaisen kielitaidon rinnalle yksi toinen asia, joka kytkeytyy vahvasti tulkkaustilanteen lähtökohtiin:

Asioimistulkkauksessa korostuu ehkä enemmän se, että pitää olla hyvä yhteiskunnan tuntemus. Että miten tämä yhteiskunta toimii. Viranomaiset ja ylipäätään, ne kaikki on tunnettava.

Tässä kysymyksessä osoittautui tärkeäksi ominaisuudeksi yhteiskunnan rakenteiden tuntemus. A-tulkki oli kuitenkin väittänyt aiemmin, että tulkit eivät varsinaisesti erikoistu mihinkään substanssiin:

Tulkit ovat viestinnän asiantuntijoita, ei minkään substanssin asiantuntijoita. Kaikesta tietää niin kuin vähän tälle näin, mutta mistään ei oikein tiedä mitään.

Yhteiskunnan rakenteet, sen erinäisten organisaatioiden toiminta sekä hallinnollisten asioiden tunteminen ovat silti aiheita, joita asioimistulkki kohtaa arjessaan väistämättä koko ajan. Kuten myös tämän tutkielman alussa esitetyssä teoriaosuudessa havaittiin, asioimistulkkaus tapahtuu julkisella sektorilla, mikä selittää ilmiön. Näiden tosiasioiden valossa voitaisiin pitää yhteiskunnallisten asioiden tuntemusta yhtenä asioimistulkkauksen perusominaisuutena, mikä sitten muodostaa poikkeuksen yleisesti hyväksyttyyn sekä A-tulkin vahvistamaan väittämään ”tulkit ovat viestinnän eikä substanssin asiantuntijoita”.

Kysymyksessä 8 A-tulkki ilmoitti pitävänsä tarpeellisina konferenssitulkkauksessa useita sellaisia ominaisuuksia, jotka pätevät myös asioimistulkkaukseen, kuten paineen- ja stressinsietokyky. Konferenssitulkiksi ei ainakaan kelpaisi haastateltavan mielestä sellainen, ”joka päättää jossain vaiheessa, että ”nyt kerään kampeeni ja menen””. Lisäksi hän korosti erityisesti yhtä elintärkeää ohjetta:

Jos tulkki on esimerkiksi menossa tulkaamaan vaikka poliitikkojen tapaamista, niin minä aina sanon ohjeeksi, että ”vaikka kuinka kiire olisi aamulla, katso Hesarin otsikot”. Ja se ei riitä, että katsoo mitä on tapahtunut Suomessa ja siinä maassa, mistä tulkattava ihminen tulee, vaan jos jossain kolmannessa maassa on tapahtunut jotain, niin se on hyvin todennäköistä, että sekin tulee siihen heidän keskustelun agendalle.

”Ajan hermolla” pysyminen maailman uutisten suhteen on siis A-tulkin mukaan avainasemassa konferenssitulkaustyössä. Verrattuna asioimistulkkaukseen, hän myönsi tämän olevan

”perusominaisuus” konferenssitulkille ennemmin kuin asioimistulkille. Haastateltava otti myös kantaa siihen, pitääkö tulkin erikoistua tiettyyn aiheeseen tai tietää vähän kaikesta:

Yleissivistys on kaiken A ja O, kyllä. Ja se sellainen kiinnostus kaikkeen. Tietty aihe on lähisempiä ja kiinnostavampia, mutta kyllä työn kannalta pitää olla tietty mielenkiinto kaikkeen.

A-tulkin mielestä konferenssitulkin on siis oltava sivistynyt ja erittäin hyvin ajan tasalla maailmanmenosta. Mielenkiinnon kohteiksi ei saakaan valita vain muutamaa uutisaihetta, vaan käytännössä kaikki ajankohtaiset asiat.

Seuraavaksi haastattelussa siirryttiin varsin mielenkiintoiseen kohtaan. Eroista puhuttaessa A-tulkilta kysyttiin, millä lailla tulkkauksen menetelmät erottavat tulkauksen lajeja. Oletuksena kysymystä tehdessä oli, kuten tutkielman alussa teorialuvuissa mainittiin, että asioimistulkkausta harjoitetaan enemmän konsekutiivimenetelmällä ja konferenssitulkkausta taas simultaanilla. Haastateltava antoi ajatukseen uusia näkökulmia, ensiksi simultaanitulkauksen suhteen:

Konferenssitulkauksessa tietysti, simultaanikopissa kun istuu, niin silloinhan se on simultaania. Mutta kyllä tuomioistuimessa minä ainakin pyrin siihen, että tulkkaan kuiskaten, mikä on hirveän ikävää, äänelle ihan kamalaa ja muutenkin todella epämiellyttävää.

A-tulkki nosti esiin ensimmäistä kertaa tässä haastattelussa kuiskaustulkauksen käsitteen, joka voidaan tosiaan luokitella simultaanitulkaukseksi. Näin ollen, koska kuiskausta harjoitetaan oikeustulkauksessa, simultaanimenetelmää voidaan pitää myös asioimistulkaukselle ominaisena eikä vain konferenssitulkaukselle. Toiseksi haastateltava avasi näkemyksiä konsekutiivitulkauksesta:

Sitten taas neuvottelutulkaukset, mitä nyt konferenssitulkaukseksi lasketaan, niin ne on konsekutiivia. Kun on joku kahden poliitikon tapaaminen tai he ja avustajansa tapaavat, niin se on konsekutiivia.

Tässä vaiheessa taas A-tulkki totesi, kuinka konferenssitulkauksessa voi esiintyä myös konsekutiivitulkkausta eikä pelkästään simultaania. Konsekutiivia esiintyy siis neuvottelutulkauksissa, joihin mainittiin tutkielman alussa teoriaosuudessa. Silti hän vahvisti, että ehdottomasti tyypillisin konferenssitulkauksen menetelmä on simultaanitulkkaus, ja että näitä käytetään yleensä jopa synonyymeinä:

Pääsääntöisestihän, tavallaan, konferenssitulkauksella ymmärretään simultaanitulkkaus.

Haastattelun jatkuessa tulkkauslajien ja -menetelmien määrittelystä ja rajojen asettamisesta A-tulkki päätyi lopulta seuraaviin sanoihin:

Minun mielestä nämä ovat sellaisia veteen piirrettyjä viivoja. Onko sitä nyt niin tarpeen edes määritellä tälle jyrkkärajaisesti? Väenväkinen pitää saada jotain määrittelyitä, mihin sitten pitää niin kuin ujuttaa tälle näin... minä olen käytännön ihminen.

4.1.3. Aihealue III: siirtymä lajista toiseen

Koska haastateltava on erittäin kokenut asioimis- ja konferenssitulkki, haastattelun viimeisestä kysymysparista tuli erityisen kiintoisa. Heti alkuun A-tulkki huokaisi ja pohti, kuinka hän on aina vain jatkuvasti ”hyppinyt lajista toiseen” sen sijaan, että olisi toteuttanut varsinaista siirtymää.

Siirtymässä asioimistulkkauksesta konferenssitulkkaukseen A-tulkki katsoi, että ensisijainen kysymys on realistinen työtilanne tulkin edustamalla tulkkauskieliparilla:

Vaikka asioimistulkki kuinka haluaisi toimia konferenssitulkkinä, jos työtilanteita tai -tilaisuuksia ei niiden kielten välillä ole, niin ”mission impossible”.

Mikäli tulkin onneksi töitä on tarjolla, A-tulkki näki parhaaksi, että tulkki kävisi heti alkuun kouluttautumassa:

Pitäisi olla jotain sellaista lyhyttä jaksoa, jossa voisi harjoitella sitä, minkälaista on konferenssitulkkaus. Eritoten siis simultaanitulkkaus, koska jos on asioimistulkkinä toiminut, niin se neuvottelutulkkaushan nyt varmasti aika hyvin kumminkin onnistuu. Mutta sitten tosiaan se, että koppiin menee tekemään, niin sehän on sitten kuitenkin asia erikseen.

A-tulkin ehdottama koulutus-, tai ennemmin harjoitusjakso, valmistaisi siis tulkkia sellaiseen taitoon kuin simultaanitulkkaus, jota haastateltava ei lainkaan pidä yksinkertaisena. Vaikea menetelmä ”vaatii harjoittelua”.

Kysymystä 9 puidessa, edelleen siirtymistä konferenssitulkkaukseen käsiteltäessä, palattiin vielä haastattelussa entuudestaan tuttuun ilmiöön:

Faktahan on, että konferenssitulkkaus Suomessa on vähentynyt, koska kaikkihan halutaan tehdä englanniksi kulujen minimoimiseksi.

Jälleen tuli puheeksi se, kuinka englannin kieli ja sen leviävä käyttö etenkin konferenssitulkaustilaisuuksissa vaikuttaa negatiivisesti muiden kielten tulkkien

työllisyyteen. Haastateltavan esittämä fakta vahvasti entistä enemmän myös sitä, kuinka tärkeää on ottaa huomioon tulkkauskieliparinsa kysyntä mahdollisessa siirtymässä lajista toiseen.

Siirtymä toiseen suuntaan eli konferenssitulkista asioimistulkiksi voi olla A-tulkin mielestä kaiken kaikkiaan helpompi. Eniten varteenotettava seikka tässä kohtaa olisi hänestä sosiaaliset taidot, jotka ilmenivät edeltävänkin aihealueen kysymyksissä:

Ehkä se suurin, mitä siinä pitää oppia ja ottaa huomioon on se, että tulkki on todellakin siinä lähellä ja läsnä, etkä missään kopin pleksien takana.

Läheisyys asioimistulkkauksessa näkyy eri tavalla paitsi itse asetelmassa paikan päällä, myös aiheissa, jotka tuntuvat tulevan enemmän ”iholle” ja aiheuttavan helpommin ”tunnekuohuja” kuin konferenssitulkkauksessa.

Viimeisimpänä, mutta ei vähäisimpänä, A-tulkki muistutti jo aiemmin sivutusta aiheesta, joka tulkkausalalla on hänen nähdäksensä keskeinen:

Verkostoitumisen taito ja hyvin tehty työ ovat parhaat käyntikortit. Sitä, että tulkki tekee työnsä hyvin, sitä ei korvaa mikään.

Tähän liittyen haastateltava kertoi, kuinka hänelle vielä nykyäänkin saapuu erittäin paljon toimeksiantoja omien verkostojen luoman ”viidakkorummun” kautta. Erityisesti suosittelujen kautta on kertynyt paljon töitä, minkä takia hän korostikin huolellisesti tehdyn työn arvoa ja minkä vuoksi kannattaa ”pitää hyvät välit kollegoihin”. A-tulkki tunnusti myös:

Tietysti sitten minä suosittelen sellaisia kollegoita, jotka tiedän hyväksi, ja keiden kanssa minä olen tehnyt itse töitä, koska minä myös koen, että se on tavallaan sitten minun vastuulla se, että ketä minä suosittelen.

4.2. Haastattelu B

Toiseen haastatteluun valittiin ranskaa ensimmäisenä vieraana kielenä käyttävä ammattitulkki. Tämä haastattelu toteutettiin kasvotusten keväällä 2019.

4.2.1. Aihealue I: uran alku ja uramuuttujat

B-tulkin ura lähti käyntiin, kun hän nuorena ylioppilaana päätti lähteä kaverin ehdotuksesta Ranskaan tulkkaamaan kesätyöläisenä erään suomalaisfirman yritystoimintaa. Tämän

ensikosketuksen tulkkaukseen jälkeen hän hakeutui yliopistoon opiskelemaan ranskalaista filologiaa ja lähti jonkun ajan kuluttua asumaan Ranskaan. Siellä hän oli ensimmäisen kerran jälkeen aina kesäisin jatkanut samoja tekniikka- ja kauppa-aiheisia tulkkauksia, joita haastateltava ei osaisi tarkkaan luokitella asioimis- eikä konferenssitulkkausiksi. Myöhemmin B-tulkki palasi kotimaahan suorittamaan kääntämiseen ja tulkkaukseen erikoistuneet maisteriopinnot ja ryhtyi valmistuttuaan tekemään asioimistulkkauksia. Tulkkauksia alkoi olla yhä enemmän tarjolla ja pian niistä tuli kokopäiväinen työ. Sillä polulla hän on pysynyt vielä tähänkin päivään saakka. Uransa aikana haastateltava on aktiivisesti osallistunut lisäkoulutuksiin, esimerkiksi SKTL:n järjestämiin.

B-tulkin uran lähtökohtia tarkastellen huomattiin, että hän sai tulkin töitä ammattilaistasolla jo ennen mitään korkeakoulukoulutusta. Tulkkaukseen erikoistuvia opintoja haastateltava ei päässyt tekemään kuin vasta maisterivaiheessa, kun oli jo useampaan otteeseen suorittanut ammattitulkkauksia. Tulkillä oli ensimmäisten työkokemuksien aikaan kokemusta vain ranskan kielestä, mutta muuten hänen koulutustaustansa oli täysin olematon – on merkittävää, että jo siinä vaiheessa olevat nuoret tulkit tai potentiaaliset tulkit voivat saada oman alan oikeita toimeksiantoja.

Tämän tulkin omin sanoin hänen urassaan ”kaikki on ollut sattuman kauppaa”, sillä hän ei koskaan suunnitellut olevansa tulkki eikä erityisemmin tähdännyt siihen. Näin voidaankin päätellä sen nähden, että ensimmäinen tulkkaukokemus, josta hän sai ”kipinän” tulkkaukseen, tuli tehtyä satunnaisesta tuttavien suosituksesta. Lisäksi haastateltava kertoo vielä toisenkin tapauksen:

Yksi ratkaiseva tekijä oli juhlat, jossa olin kerran ja siellä tapasin yhden henkilön, joka kertoi minulle, että hän teki asioimistulkkauksia. Hän kehui minulle kovasti sitä, että siitä maksetaan hyvin, että kuinka kivaa se työ on, ja että tulkki itse voi päättää omista aikatauluista.

Tämän henkilön innoittamana B-tulkki päätti lopulta hakea töitä tulkkaukspalveluita välittäviltä yrityksiltä ja myöhemmin perustaa oman toiminimen ammattitulkkinä. Kyseisen uran kohdalla on selkeästi ollut avainasemassa tulkin luomat suhteet ja verkostot, joiden kautta on tullut paitsi tieto työmahdollisuuksista, myös rohkeisuus tarttua niihin.

Vastauksena 3. kysymyksen jatkokohtaan tämä tulkki paljasti uraansa kuuluneen huomattavasti paljon enemmän asioimistulkkauksia kuin konferenssitulkin töitä. Kuten hän kommentoi myöhemmin, kyseessä oli tietoinen valinta:

Olihan niitä jotain konferenssitulkikoulutuksia silloin, kun olin nuorempi, mutta ne ei sitten jotenkin napannut.

Tutkielman tutkimushypoteesien mukaisesti B-tulkilta kysyttiin, vaikuttiko kiinnostuksen puutteeseen kouluttautua konferenssitulkiksi se, että hän ei välttämättä ollut kiinnostunut tulkkauksesta esimerkiksi Euroopan unionissa, joka työllistää laajasti konferenssitulkkeja. Tähän lisäkysymykseen haastateltava vastasi:

Ei, ei kiinnostanut lähteä Euroopan unioniin ikinä. Se maailma ei koskaan ole varsinaisesti kiinnostanut minua.

Täten hän vahvasti taustaoletusta, jonka mukaan Suomen työmarkkinoilla töitä tekevä tulkki toimii enemmän asioimistulkkauksen kuin konferenssitulkkauksen puolella, jota on runsaammin tarjolla kansainvälisillä tahoilla. Kotimaan markkinoilla B-tulkki on kuitenkin vastaanottanut konferenssipuolen tulkkaustoimeksiantoja jonkin verran. Haastateltava myöntää myös tehneensä töitä kääntäjänä sekä opettajana opintojensa aikana tai uransa alussa, mutta kumpikaan näistä ammateista ei tuntunut lopulta oikealta, toisin kuin asioimistulkkauks.

4.2.2. Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot

Jos pitäisi valita asioimis- ja konferenssitulkkauksen väliltä, B-tulkki valitsisi ensimmäisen – sitä lajia hän onkin harjoittanut paljon enemmän. Kysymykseen, miksi B-tulkki pitää enemmän asioimistulkkauksesta, hän vastasi:

Koen sen ihmisläheisemmäksi työksi ja se on juuri sitä, mitä minä työstä haen. Minä tapaan erilaisia ihmisiä ja pyrin parhaani mukaan tulkkamaan heidän ajatuksiaan ja tunteitaan. Ja se välittömyys ja välitön palaute, mitä siinä saa. Niitä minä haen.

Myös kysymystä 6 puidessa viitattiin syihin, minkä takia B-tulkki viihtyy paremmin asioimistulkkauksen parissa. Eritoten keskusteltiin läheisyydestä tulkkauksilanteessa. Haastateltava luonnehti tätä varsin merkittävää eroa lajien välillä seuraavasti:

Kun sinä teet konferenssitulkausta kopissa, niin olet siellä, olet näkymätön. Ihmiset kuulevat vain sinun äänen, ja sinä kuulet myös usein vain tulkattavien äänen. Sinä menetät siinä koko sen heidän kehonkielen ja heidän ilmeet ja tällaiset asiat, jotka kuitenkin vaikuttavat voimakkaasti siihen viestin sisältöön. Asioimistulkkauksessa taas saat koko paketin.

Läheisyys tulkattaviin ihmisiin osoittautui tässä vaiheessa selkeäksi erottelevaksi tekijäksi. Tämän yhteydessä huomattiin myös, että läheisyys ei ole pelkästään tulkin viihtyvyyteen

vaikuttava seikka, vaan myös viestin välittämisen laadun kannalta olennainen muuttuja – konferenssitulkkauksessa saatetaan jäädä paitsi sellaisesta viestinnästä, joka asioimistulkkauksessa ”kuuluu pakettiin”.

Toinen varteenotettava ero oli haastateltavan mielestä tulkin mahdollisuus puuttua tulkkaustilanteessa sellaiseen kohtaan, jota joku osapuolista ei ole ymmärtänyt:

Asioimistulkkaus on tavallaan minusta reilumpaa, koska tulkki voi aina tarkistaa, että on varmasti ymmärtänyt oikein ja voi pyytää toistamaan. Niin kuin myös toisinpäin, ne asiakkaatkin voivat.

Toisin käy simultaanitulkkauskopissa, kun kyse on konferenssitulkkauksesta:

Jos et siellä kopissa ymmärrä jotain juttua, niin se meni jo, se meni ohi ja sitten jatketaan.

Tässäkin eroavaisuudessa voitaisiin pitää läheisyyttä ratkaisevana tekijänä, sillä etäisyys tilaisuuden osapuolien välillä on juuri se, joka estää tulkkauksen kuuluvuuden, ymmärrettävyyden ja ylipäätään toimivuuden varmistamisen. Tämä ero tulkkauslajista toiseen on ilmeisen merkille pantava, koska pienikin virhe voi koitua kohtalokkaaksi konferenssitulkkaustilaisuudessa, kun taas asioimistulkkaus on siinä mielessä riskittömämpää ja ”reilumpaa”, kuten B-tulkki sitä kuvaili.

Kolmantena erona 6. kysymyksessä ilmeni, että tulkkausaiheet ovat useimmiten aivan erilaisia asioimis- ja konferenssitulkkauksessa. Kuten tutkimuksen teoriaosuudessa todettiin, aiheet ovatkin hyvin kytköksissä kummankin lajin ominaispiirteiden määrittelyyn, joten tämä ei varsinaisesti tule tutkimuksessa uutena tietona. B-tulkin mukaan yksi tapa, miten aiheet eroavat toisistaan on seuraava:

Asioimistulkki kutsutaan hyvin usein paikalle, kun on joku ongelmatilanne, joka pitää ratkaista. Tätä ei ole sinänsä tuolla konferenssipuolella samalla tavalla.

Tässä vaiheessa haastattelua todettiin varmaan yksi suurimmista eroista tutkittavien lajien välillä, nimittäin tulkkaustilanteiden järjestämisen lähtökohdat – asioimistulkkauksia järjestetään lähestulkoon aina silloin, kun on joku hätä, kun taas konferenssitulkkauksiin ei välttämättä liity mikään ongelmakohta tai muu negatiivissävytteinen perusta. Ikäväähkö lähtötilanne asioimistulkkauksen syntyessä onkin B-tulkin sanoin sen työn ”haittapuoli”.

Vielä samasta aiheesta puheen ollen haastateltava kertoi, että hänen mielestään konferenssitulkkauksessa käsiteltävät aiheet eivät ole niin kiinnostavia. Syy lienee siinä, että ne

eivät liity suoraan henkilökohtaisesti tulkattavaan eikä edes välttämättä keneenkään muuhun tilanteeseen osallistuvaan:

Koen, että asioimistulkkauksessa niillä ihmisillä on henkilökohtaisia todellisia ongelmia, joita pyritään selvittämään, ja konferenssitulkkauksessa sen sijaan voidaan mennä jossain tosi ”high levelillä”.

Jälleen havaittiin, että tietyllä tapaa konferenssitulkkaukset on paljon persoonattomampaa kuin asioimistulkkaukset, ja että jälkimmäisessä lajissa käsitelty tematiikka koetaan läheisemmäksi. Tässäkin eroavaisuudessa läheisyys on siis avainasemassa, tällä kertaa tosin hieman kuvainnollisemmasta näkökulmasta.

Kysymyksen 4 yhteydessä nostettiin esiin mielenkiintoisia huomioita tulkkauksen menetelmien valinnasta ja sen yhteydestä tulkkauklajeihin. Haastateltavalta kysyttiin, mikä on hänen suosikkimenetelmänsä ja mitkä ovat sen tuomat haasteet verrattuna muihin. Tässä kohtaa B-tulkki kertoi melko poikkeavasta käytännöstä:

Minä aika paljon teen simultaanitulkkausta, mikä ei ehkä ole niin tyypillistä asioimistulkkauksessa. Monet asiakkaat yllättyvätkin siitä, mutta suurin osa suhtautuu siihen kuitenkin positiivisesti.

Menetelmän valinta tulkkauklajista huolimatta riippuu hänen mukaansa hyvin paljon tilanteen ja etenkin tulkattavan keskustelun luonteesta:

Joskus, jos ihminen puhuu selkeästi, tarpeeksi lyhyissä pätkissä, ja on rauhallinen tilanne, niin konsekutiivitulkkaukset on ihan ideaalia. Mutta asioimistulkkauksessa on paljon tilanteita, jossa tunteet ovat pinnassa, on paljon ihmisiä puhumassa päällekkäin, kiihtymystä... siinä konsekutiivitulkkaukset muodostuu suorastaan mahdottomaksi. Siinä minä sitten preferoin simultaanitulkkausta.

B-tulkin mielestä kyse ei ole siis niinkään simultaanitulkkauksen suosimisesta oman henkilökohtaisen mieltymyksen takia, vaan yksinkertaisesti sen vuoksi, että samanaikaistulkkaukset on tietyissä tilanteissa nopeampi ja täten tehokkaampi. Menetelmävertailuun liittyen haastateltava paljasti, että toinen syy konsekutiivin välttelylle on heikko muistiinpanotekniikkataito, joka on hänelle oma henkilökohtainen ”Akilleen kantapää”. Silti hän myöntää tekevänsä ja käyttävänsä muistiinpanoja jatkuvasti, mutta:

Koska pyrin täydelliseen suoritukseen, niin minä en halua tulkata hirveän pitkiä pätkiä, kun minä en ole sataprosenttisen varma niistä muistiinpanoista.

B-tulkki arvioi, että muistiinpanotekniikan hallitsemiseksi tarvittaisiin ”yksi täysipäiväinen opiskeluvuosi”.

Kun siirryttiin käsittelemään kysymystä 7 ja hyvän asioimistulkin ominaisuuksia sekä ammattitaidon kehittämisen kohteita, päällimmäisiksi nousivat esille mm. valmistautumistaito, erinomainen kielitaito ja kulttuurintuntemus sekä niiden ylläpitäminen, ja täydentävä kouluttautuminen. Näistä viimeisin, josta B-tulkilla on ollut ”hirveän hyviä” kokemuksia, toi mukanaan runsaasti muitakin hyviä puolia kuten verkostoitumisen kollegoiden kanssa ja sitä kautta myös vertaistuen:

Ne koulutukset ovat olleet semmoisia, että siellä ollaan kolme päivää, niin ne eivät sitten ole pelkästään sitä ammatillista kehittämistä, vaan myös kollegoiden tapaamista ja niiden kanssa keskustelua, joka on erittäin hedelmällistä.

Muiden tulkkien kanssa yhteydenpito on haastateltavan mukaan erittäin suotavaa muutenkin, myös koulutusten ulkopuolella:

Jotain hyviä kollegoita tapaan säännöllisesti ja keskustellaan sanastosta sekä ylipäättään työhön liittyvistä haasteista.

Varsin merkittävää tässä kohtaa vaikutti olevan se, että työasiat käydään läpi nimenomaan tulkkien kanssa:

Ei kukaan muu pysty niitä vaikeita tilanteita ymmärtämään paremmin kuin kollega.

Nöyryys on haastateltavan mukaan myös eräänlainen hyvä asioimistulkin ominaisuus:

Tulkin kuuluu ymmärtää sen, että oma persoona pitää häivyttää jonnekin ihan muualle, ja että tehtävänä on ainoastaan olla siellä tulkaamassa mitä muut sanovat. Kukaan ei ole kiinnostunut tulkista ja tulkin mielipiteistä siinä tilanteessa.

Tässä tapauksessa B-tulkki tarkoittikin nöyryydellä tietynlaista etäisyyttä tulkkauksen aiheeseen eli sitä, että tulkin on pysyttävä neutraalina välikätenä ja olla osallistumatta tulkaustilanteen kulkuun.

Kysymyksessä 8, jossa käsiteltiin taas hyvän konferenssitulkin ominaisuuksia ja niiden kehittämistä, ”lehmän hermot” mainittiin erittäin huomioon otettavana taitona. Konferenssitulkkauksessa, kuten aiemmin haastattelussa kävi ilmi, ei ole mahdollisuutta korjata virheitä kerran, kun niitä on sattunut:

Silloin pitää vain pysyä rauhallisena, hyväksyä oma epätäydellisyytensä, uskoa omaan ammattitaitoonsa ja tiedostaa se, että kaikki tekee välillä jotain mokia, ja sitten vain pitää jatkaa eteenpäin.

Muita hyvän konferenssitulkin ominaisuuksia on B-tulkin mielestä paineensietokyky ja entistä parempi valmistautuminen, sillä konferenssitulkkaustilaisuudet saattavat kestää monta päivää. Erityisesti hän korosti myös sosiaalisia taitoja, mikä oli tässä kohtaa mielenkiintoinen havainto sen nähden, että konferenssitulkkausta oltiin tässä samaisessa haastattelussa aiemmin luokiteltu persoonattomaksi eikä suinkaan läheiseksi, toisin kuin asioimistulkkaus. Kyse ei kuitenkaan ole ristiriidasta, vaan sosiaalisilla taidoilla haastateltava viittasi tällä kerta seuraavaan:

Eihän tulkki ole yksin siellä kopissa, vaan sen toisen kanssa. Niin se, että hän pystyy yhteistyöhön sen toisen kanssa on hirveän tärkeää. Sen lojaalisuuden pitää toimia ja muutenkin sen yhteistyön synkata.

B-tulkki arveli, että tämäkin ero tulkkauslajien välillä on voinut häntä vetää enemmän asioimistulkkauksen puolelle – hänen mukaansa yksin työskentely ja itsenäisempi asema tulkkina ”sopii jotenkin paremmin” hänelle.

4.2.3. Aihealue III: siirtymä lajista toiseen

Koska B-tulkki on melko vahvasti leimautunut asioimistulkiksi, kysymys 9 siirtymästä toiseen lajiin sopi hänenlaiseen tapaukseen mainiosti. Hänen kohdallaan yksi selkeä tapa hankkia uusia toimeksiantoja olisi käydä koputtamassa suurten välitysfirmojen ovia ja ennen kaikkea virittää uudestaan niitä vanhoja yhteyksiä, joiden kautta hän on aiemmin uransa aikana saanut konferenssitulkkauskeikkoja. Toisin sanoin verkostojen hyödyntäminen nousi jälleen ratkaisevaksi. B-tulkin arvion mukaan siirtymä täyspäiväiseksi konferenssitulkiksi olisi hänelle nykyään vaikeaa:

En osaa englantia sillä tavalla, että se olisi tulkkauskieli, ja yhä enemmän vaaditaan konferenssitulkeilta myös englannin kielen taitoa.

Haastateltavan vastauksen perusteella voitiin päätellä ainakin se, että englannin valtakieliasema on hyvin merkittävä muuttuja konferenssitulkkauksessa.

Siirtymässä asioimistulkkauksesta konferenssitulkkaukseen B-tulkki suositteli myös kiinnittämään huomiota koulutukseen:

Jos nyt päättäisin, että alan konferenssitulkiksi, niin saattaisin hakeutua johonkin koulutukseen. Kävisin vaikka ulkomailla jonkun puolen vuoden tai vuoden tehokurssin.

Haastetta toisi tähän kohtaan se, että suomen ollen tulkkauškieli, koulutus pitäisi tehdä ”kahdella kielellä, joista kumpikaan ei ole äidinkieli”, sillä suomen opiskelu muualla kuin Suomessa on hyvin vaikeaa. Koulutuksen tärkeys onkin B-tulkin vahvistaman käsityksen mukaan kaksiulotteista: suoritettu alan tutkintotodistus antaa tulkille sekä uusia valmiuksia ja kykyjä suoriutua ammatissaan että muodollisen pätevyyden, joka vahvistaa konferenssitulkin asemaa työmarkkinoilla.

Keskustelun ajautuessa hieman sivuraiteille B-tulkki päätyi kertomaan kokemuksestaan neuvottelutulkkauksessa. Hänen mukaansa hän ei osaisi sitä luokitella mihinkään lajiin, vaikka useimmiten sitä pidetään kyllä konferenssitulkkaukseen kuuluvana. Neuvottelutulkkauksesta hän ihmetteli seuraavaa:

Se oli minun mielestä hämmästyttävää, että minut pyydettiin sinne töihin vain sen takia, että yksi ihminen on suositellut minua sinne. Eli suhteet on ihan todella tärkeä asia.

Tässä kohtaa jälleen tuli selväksi, kuinka elintärkeää tulkin uralle on hyvä verkostoituminen, josta B-tulkki olikin maininnut edeltävissä kysymyksissä.

Haastattelun viimeiseen kysymykseen, joka käsittelee konferenssipuolesta asioimistulkkaukseen siirtyviä, B-tulkki vastasi suoraan ja vakuuttavasti, että niitä tapauksia on hänestä selvästi enemmän. Syy tähän väittämään liittyi jo aiemmin mainittuun tapaan rakentaa urapolkua konferenssitulkkauksen parissa ulkomailla, esimerkiksi Euroopan unionin toimielimissä:

On aika paljon sellaisia, jotka lähtivät silloin aikoinaan EU:hun konferenssitulkiksi, ja koska sieltähän on nyt vähennetty hirveästi tulkkeja, niin he ovat sitten tulleet Suomeen takaisin.

Siirtymä vaikuttaisi näiden vastausten valossa olevan tässä suunnassa ainakin yleisempi.

Kaiken kaikkiaan tämän suuntaisen tulkkauklajien vaihto on haastateltavan mielestä ”aika helppo” jos on toiminut konferenssitulkkina pitkään, minkä takia asioimistulkin töiden löytämisen ei pitäisi tuottaa lähtökohtaisesti mitään vaikeuksia. Tästä aiheesta päästiin kätevästi käsittelemään yhtä ratkaisevaa, jopa polttavaa kysymystä: kumpi näistä kahdesta tulkkauklajista on haastavampi? B-tulkin kertomuksen perusteella vastaus on selkeä, mutta se riippuu siitä, mistä näkökulmasta asiaa katsoo:

Konferenssitulkkaus koetaan vaativammaksi, kyllä. Konferenssitulkkausmaailma on semmoinen kovempi. Asioimistulkaustyöt ovat taas niin erilaisia. Ne ovat minun mielestä henkisesti ja psyykkisesti paljon vaativampia. Tulkki joutuu olemaan niissä tosi, tosi kamalissa tilanteissa ja näkemään läheltä ihmisen surua, mikä on aika raskasta ja kuormittavaa. Tuommoista se ei taas ole konferenssitulkkauspuolella.

Tämän puheenvuoron pohjalta taas ei voida täysin väittää, että kumpikaan lajeista olisi vaikeampi kuin toinen. Sen sijaan voidaan vahvistaa jo tutkielman alussa esitetty hypoteesi siitä, että konferenssitulkki ammattia pidetään joka tapauksessa haastavampana, ja täten myös arvokkaampana. Konferenssityön arvostusta ja sen mukaista palkkausta B-tulkki myönsi toivovansa myös asioimistulkkauksen puolella – kysymykseen, mitä hän on jäänyt kaipaamaan uransa aikana asioimistulkkausmaailmassa, haastateltava vastasi hyvin tyhjentävästi ”rahaa”.

4.3. Haastattelu C

Tutkimuksen kolmanneksi haastattelun kohteeksi päätyi tulkki, joka on tehnyt uransa aikana töitä sekä ranskan että englannin kielten ammattitulkkina. Tulkki tavattiin keväällä 2020 ja haastattelu toteutettiin verkon välityksen kautta.

4.3.1. Aihealue I: uran alku ja uramuuttujat

C-tulkki aloitti tulkin uransa jo nuorena yliopisto-opiskelijana, kun hän vastaanotti opintojen ohella satunnaisia asioimistulkkauskeikkoja. Silloin hän opiskeli pääaineenaan ranskan kieltä ja kääntämistä, ja opintoihin kuului myös tulkkaukseen keskittynyt sivuainekokonaisuus. Valmistuttuaan maisteriksi hän siirtyi kokonaan työelämään ja siitä alkaen ryhtyi tekemään yhä enemmän konferenssitulkkauksia, joista jonkun ajan kuluttua tuli täyspäiväinen työ. Alussa hän toimi pääosin ranskan asioimistulkkina, koska silloisessa Suomessa ”ranskan kysyntä oli korkealla”, mutta myöhemmin päätulkkauskieleksi asettui kuitenkin englanti. Englanti on yhä nykyään C-tulkille pääasiallinen työkieli suomen lisäksi. Vaikka varsinainen koulutus päättyi maisteriin, haastateltava on osallistunut erinäisten tahojen järjestämiin ”lyhyempiin kursseihin” sekä SKTL:n tarjoamiin koulutuksiin.

Eniten uransa aikana haastateltava on tehnyt ”kokonaisuutena ajatellen” konferenssitulkausta. Asioimistulkkaukset jäivät yhdessä vaiheessa C-tulkin uraa noin kymmenen vuoden tauolle, jonka aikana hän vastaanotti vain ja ainoastaan konferenssitulkaustöitä:

Se oli tämmöinen logistiikkakysymys, koska asioimistulkkauksiahan, kun on ”face-to-face” - tulkkauksesta kyse, on vähän siellä sun täällä. Se on vähän sirpaleista. Minulla oli siihen aikaan pieni lapsi, niin minä sitten kategorisesti päätin, että en tee niitä töitä, koska se vaatii niin paljon joustoa ja aikaa lähteä tekemään niitä.

Melko pitkän tauon jälkeen C-tulkki kertoi kuitenkin jälleen tehneensä jonkin verran asioimistulkkauksia, kun tulkkaustoimisto, jolle oli aiemmin tehnyt töitä, pyysi takaisin:

Kysyttiin mukaan pari vuotta sitten ja olen tehnyt nyt sitten niitä, harvakseltaan tosin. Aina jos on konferenssitulkkauksen sekaan mahtunut, niin siinä tapauksessa.

Haastateltava on erottanut selkeästi urassaan siis kaksi eri vaihetta: hän on ensiksi aloittanut asioimistulkkina ja sittemmin siirtynyt lähestulkoon kokonaan konferenssitulkkauksen puolelle. Syynä asioimistulkkauksista kieltäytymiselle tietyssä vaiheessa oli hänen mukaansa perhe, mikä on myös merkille pantavaa – kyseisen tulkin urassa oma yksityiselämä on vaikuttanut ratkaisevasti työn tärkeisiin valintoihin.

Kysymykseen, miksi hänen urapolkunsä kehittyi sillä tavalla, haastateltava vastasi seuraavasti:

Asioimistulkkauksessa se kynnys on matalampi asiakkailta. Eli yksinkertaisesti, kun puhutaan konferenssitulkkauspuolesta, niin tavallaan sinne pitää jotenkin päästä, ei voi vain itse ilmoittautua. Siinä halutaan kuitenkin jotain näyttöä, että pitää olla joku erikoistumiskoulutus tai on pitänyt saada siitä jostain kokemusta. Asioimistulkkauspuolella se kynnys aloittaa on paljon matalampi.

C-tulkin antamien vastausten perusteella voitaisiin ajatella, että aloittaminen asioimistulkkina on melko järkevä ja luonnollinen tapa käynnistää ammattitulkin ura. Lisäksi hän korosti, että ensimmäisinä vuosina asioimistulkkina hän sai esimerkiksi konsekutiivimenetelmän suhteen hyvin ”vahvan kokemuksen”, mistä hän sai tukea myös konferenssitulkkausmaailmassa.

C-tulkki paljasti, että hänen urapolkunsä on ollut hyvin pitkälti ”kohtalon tuomaa”. Vain aiemmin mainittu siirtyminen asioimistulkkaustöistä sivuun on ollut tilanne, jossa hän on tehnyt ”selkeän päätöksen”. Haastateltavan sanoin:

Tämä on tällainen vapaa markkina, niin siihen ei itse välttämättä voi edes kauheasti vaikuttaa. Me ollaan täysin riippuvaisia töistä, mitä meille tarjotaan.

Tämän näkemyksen mukaan tulkin valintojen ja tietoisten päätösten rooli onkin ammattitulkin urassa vähäinen. Urapolku ei ole välttämättä niinkään tulkin rakentama, vaan ”olosuhteiden tekemä”.

Yksi merkittävä hetki C-tulkin urassa, mikä olisi toteutuessaan varmaan ollut täysi käännekohta hänen elämässään, tapahtui hänen yrittäessään päästä EU:n toimielimiin konferenssitulkkaukseen:

Kävin sellaisen koulutuskurssin, jossa mukana olivat siis Suomen ulkoministeriö ja Euroopan unioni, mutta en päässyt siitä loppukokeesta läpi ja sen takia en ole siellä EU:ssa nyt töissä.

Tämän tapauksen jälkeen hän ei ehtinyt kauan harmitella asiaa, sillä hyvin äkkiä alkoi tulemaan töitä muualta:

Sitten kun se kurssi loppui, niin olisiko niin, että kymmenestä hakijasta kaksi sai töitä EU:sta, muut eivät. Sitten ne, joita kiinnosti tulkkaus, niin he saivat saman tien kotimaasta töitä, koska Suomessa oli kysyntää.

Haastateltavan mielestä hän ei kuitenkaan siinä vaiheessa tehnyt varsinaista päätöstä luopua EU-urasuunnitelmistaan ja jäädä pysymään Suomeen, vaan ”se vain kävi niin”, koska konferenssitulkkaukseen oli kotimaan markkinoilla siihen aikaan ”valtavasti” tarjolla. Tapaus tuki jo aiemmin haastattelussa mainittua ajatusta ”kohtalon tuomasta” urapolusta ja täten antoi entistä vahvempaa kuvaa siitä, kuinka arvaamatonta ja olosuhteista riippuvaista tulkin ura on – voi olla pienestäkin kiinni, kulkeeko yhtä reittiä tai toista.

C-tulkki vakuutti, että vastoin tämänkin tutkielman yhtä tutkimushypoteesia, Suomessa on paljon kysyntää konferenssitulkeille, mikä mahdollistaa työllistytymisen konferenssitulkkausten parissa lähtemättä ulkomaille:

Pääsääntöisesti olen tehnyt konferenssitulkkauksia Suomessa, mutta tietenkin ainahan tulee ulkomaanmatkojakin, ja tahot on ihan mitä vain taivaan ja maan väliltä tulee mieleen: julkishallinto, ministeriöt, yksityisfirmat...

Asiakkaita on ollut haastateltavalla laidasta laitaan, ja hän on pitänyt työstään kotimaassa. Konferenssitulkkaus on Suomessa C-tulkin mukaan monipuolisempaa kuin ulkomailla, sillä täällä on enemmän tulkkaussuuntia käytössä. EU:n kaltaisissa kansainvälisissä tahoissa lähinnä keskitytään tulkkaamaan useista kielistä yhteen ainoaan ”aktiivikieleen” päin. Ulkomaille ei ole ollut kaipuuta:

En minä sitten koskaan harkinnut uudestaan, että hakisin tuonne EU-hommiin.

4.3.2. Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot

C-tulkki on melko laajasti harjoittanut kumpaakin tässä tutkimuksessa käsiteltävää tulkkauslajia: asioimis- ja konferenssitulkkaus. Kummassakin lajissa hän myönsi viihtyneensä, ja eroja hän lähti puimaan menetelmäjaon perusteella simultaanin ja konsekutiivitulkkauksen välillä, mikä avasi pitkän keskustelun eri tulkkaustyypeistä ja niiden määrittelystä:

Minä olen aina tykännyt simultaanitulkkauksesta, mutta yhtäläisesti konsekutiivista. Kun oli se kymmenen vuoden tauko konsekutiivista, se simultaani tuli niin dominantiksi, että se on vähän jäänyt päälle. Se konsekutiivi vähän jää sitten semmoiseen tytäruolen asemaan, kun se simultaani on niin dominanttia.

Haastateltava luokitteli siis melko suoraviivaisesti konsekutiivimenetelmän asioimistulkkauslajin edustajaksi ja simultaanitulkkauksen konferenssitulkkauksen omaksi menetelmäksi, sillä hän puhui kymmenen vuoden kestäneestä konferenssitulkkaustyöputkestaan ”simultaanitulkkauksena”. Poikkeuksena tähän C-tulkki mainitsi:

Totta kai konferenssipuolellakin tehdään konsekutiivia, esimerkiksi delegaativierailuissa, joita minä teen paljon. Niissä tulkataan yleensä konsekutiivilla.

Haastateltavalta kysyttiin, voiko kuvattu laji–menetelmä-suhde poiketa edellä mainitusta vielä enemmän ja asioimistulkkauksessa esiintyä esimerkiksi simultaanitulkkausta, mihin hän vastasi kieltävästi:

Joskus olen ehkä kuiskannut jonkun hyvin, hyvin lyhyeen pätkän. Mutta muuten en, pääsääntöisesti en ole koskaan tehnyt asioimistulkkauspuolella simultaania.

Tässä kohtaa keskustelua kuiskaustulkkaus ilmeni uutena käsitteenä. Sitä voi esiintyä C-tulkin mukaan niin asioimis- kuin konferenssitulkkaustilanteissa, ja se lasketaan useimmiten kokonaan eri menetelmäksi, vaikka onkin samanaikaistulkkausta:

Meidän ammattikielessä simultaanitulkkaus tarkoittaa aina sitä, että ollaan kopissa tai sitten on kannettavat tulkkauslaitteet.

Tämä toteamus sekä aiempi, jossa todettiin, että simultaanimenetelmä on yhteen sopimaton asioimistulkkauksen lajin kanssa, saivat entistä enemmän tukea haastateltavan antaessa vielä vähän lisää tietoja kokemuksistaan asioimistulkkauksessa:

Asioimistulkkauspuolella minä en ole koskaan nähnyt mitään laitteita, ei mitään tekniikkaa käytössä. Siellä en koskaan ole tehnyt simultaania.

C-tulkki kertoi aiemmin, että konferenssitulkkauksiksi lukeutuvat delegaatiovierailut ovat tilaisuuksia, mitä hän on tulkannut konsekutiivimenetelmällä. Tähän liittyen kysyttiin, kutsuisiko hän tämän tyyppisiä tapauksia neuvottelutulkkauksiksi:

En kutsuisi. Henkilökohtaisesti en käytä sitä neuvottelutulkaussanaa juuri koskaan, että minä puhun vain yleiskäsittävästä konferenssitulkkauksesta.

Haastateltavan mukaan ei ole siis syytä pitää neuvottelutulkausta omana erillisenä lajina, vaan se voidaan laskea konferenssitulkkauksen alalajiksi.

Vielä kun jatkettiin keskustelemista termeistä ja määritelmistä, C-tulkki kertoi myös kannastaan oikeustulkkaukseen ja yleistikin siihen, mihin hän vetää rajat tulkkauslajien välillä:

Minun mielestä ero ja se, missä raja menee, on ehkä vähän asiakasriippuvainen. Että kun asiakas on julkishallinnon edustaja, niin silloin se menee käsitteeseen asioimistulkkaus tai oikeustulkkaus. Mutta jos minä olen tulkaamassa oikeuslaitoksessa riita-asiassa ja minun asiakkaana on asianajotoimisto, niin silloin se on konferenssitulkausta eikä oikeustulkausta. Minun mielestä oikeustulkkaus tapahtuu, kun on viranomaisen toimijan itse kutsuma tulkki.

C-tulkin näkökulmasta voitaisiin siis sanoa, että oikeustulkkaus on oikeuslaitoksessa tapahtuvaa asioimistulkausta. Ratkaiseva tekijä määrittelyssä oli hänen mukaansa tilaaja – mikäli toimeksianto tilataan yksityiseltä taholta, hän pitäisi sitä konferenssitulkkauksena, vaikka työ tapahtuisi oikeudenkäynnissä. Haastateltavan mukaan tähän liittyy myös merkittäviä ”tariffieroja” riippuen tulkkauksen tilaajasta.

Hyvin perusteellisen termi- ja määritelmäkeskustelun jälkeen siirryttiin käsittelemään haasteita niin asioimis- kuin konferenssitulkkauksessa. Yksi merkittävimmistä eroista C-tulkin mukaan liittyi tulkin valmistautumiseen, nimittäin tilaajan antamaan aineistoon:

Minun mielestä aineistoasia on suuri haaste, koska valmistautuminen on puolityötä. Usein konferenssipuolella sitä aineistoa saa ja sitä löytää, kun itse osaa hakea, mutta asioimistulkkauspuolella sitä saa niin vähän. Ei edes perusmateriaalia.

Tässä vaiheessa haastattelua korostettiin valmistautumistyön tärkeyttä – haastateltavan sanoin se on jopa ”puolityötä”. Muutaman C-tulkin kertoman tarinan perusteella voitiinkin todeta, että puutteellisten esitietojen tai aineiston antaminen voi tuoda mukanaan erittäin huonoja seuraamuksia. Konferenssitulkkauspuolella taas saa ”kiitettävästi” taustatietoja ja valmistautumismateriaaleja etukäteen, esimerkiksi tulkattavan tilaisuuden ohjelma.

Toiseksi huomioon otettavaksi eroksi mainittiin palkkaus. Palkkauksen päättävät tulkkaustyyppistä riippuen eri tahot, mikä vaikuttaa tähän eroavaisuuteen:

Palkkaus on ihan selkeä ero. Konferenssitulkkauspuolella tulkki itse määrittelee, mikä on hänen veloituksensa joko suorille asiakkaille tai sitten toimistoille, mutta usein asioimistulkkauspuolella se ei ole loppuasiakas, tai osittain tietenkin, vaan toimistojen välikäsi, joka määrää suurin piirtein mikä on se tariffi.

Ero kytkeytyy jo aikaisemmin C-tulkin ilmaisemaan käsitykseen siitä, miten määritellään mikäkin tulkkauslaji. Tilajataho on aina lopulta se, joka päättää palkkioista, ja täten myös yksi tapa lajitella tulkkausta.

Puhe palkkauksesta nosti esille myös ajatuksia arvostuksesta eri tulkkauslajeja kohtaan. Haastateltavan mukaan ei ole mitään syytä eriarvoisuudelle, mutta sitä silti esiintyy:

Jonkin verran on tällainen ”prestige”-kysymys, että konferenssitulkausta tavallaan arvostetaan valitettavasti enemmän. Minun mielestä asioimistulkkaus on ihan yhtä arvokasta työtä, en näe siinä mitään eroa, mutta myös se palkkaus vähän viittaa siihen, että sillä on eroa. Tietty myös volyymeissä on eroa eli konferenssitulkausta on kuitenkin määrällisesti paljon vähemmän kuin asioimistulkausta.

Puheenvuoron viimeisin huomio olikin mielenkiintoinen, sillä sitä ei ollut vielä tullut käsiteltyä tässä haastattelussa ollenkaan: asioimistulkausta tapahtuu yleensä enemmän kuin konferenssitulkausta. Tämä puheenvuoro samalla myös vahvisti tutkimushypoteesin, jonka mukaan konferenssitulkkauksella on yleisesti ottaen paljon parempi maine – haastateltava ei kuitenkaan uskonut maineen olevan perusteltu.

Kysymyksen 7 kohdalla hyvän asioimistulkin ominaisuuksista C-tulkki piti erityisen tärkeänä hyvää tilannetajua:

Pitää ymmärtää myös sen asiakkaan ymmärryksen tason, ja se onkin hankalaa. Tavallaan miten voi päätellä ihmisestä, josta ei tiedä mitään, vaikka siinä vieressä istuukin, että mitä hän ymmärtää?

Tässä kohtaan tulivat puheeksi tulkin sosiaaliset taidot. Asia liittyy nimenomaan asioimistulkkaukseen eikä konferenssitulkkaukseen, sillä C-tulkki puhui henkilöstä, joka ”istuu siinä vieressä”. Ymmärryksellä taas haastateltava ei viittaa tässä kohtaa tulkattavan henkilön kielitaitoon, vaan esimerkiksi hallinnollisten sosiaalijärjestelmiin liittyvien asioiden sisäistämiseen. Seuraavaksi hän kertoikin sellaisista tilanteista, joissa nämä aiheet olivat aiheuttaneet hämmennystä:

Termit ovat vain termejä, mutta mitä ne tarkoittavat? Asioimistulkkauksessa se menee sitten siihen, että jos ei sosiaalityöntekijä itse lähde avaamaan niitä, niin onko se tulkin tehtävä avata

sitä konseptia vai ei, jos asiakas ei uskalla kysyä...? Tämä on sellainen debatti, että ollako kieli tai kulttuuritulkki?

Vastauksena omaan kysymykseensä C-tulkki myönsi:

Pari kertaa ehkä olen saattanut sanoa sitten suomalaiselle asiakkaalle jotain, että ”nyt varmaan kannattaisi selittää tarkemmin tätä tällaista”. Mutta harvoin minä itse puutun siihen. Olen aina valinnut sen tien, että tulkkään sitä kieltä, mutta yritän siinä tilannetajuisesti läsnä ollessani vähän tarkkailla, että ymmärsiköhän tämä ihminen.

Tässä vaiheessa haastattelua huomattiin myös, kuinka tärkeää on tarkastella tulkkauksilannetta, ja nimenomaan asioimistulkkauksen lajiin kuuluvaa tulkkauksilannetta paitsi kielellisestä, myös sosiologisesta näkökulmasta eli huomioon ottaen sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät ilmiöt.

Toisena ominaisuutena C-tulkki mainitsi perehtymisen melko laajalla tasolla tulkattavan alkuperään, mitä voidaan pitää myös osana valmistautumistyötä:

Pitää tehdä tutkimusta siitä kyseisestä maasta, mistä ihminen on. Pitää käydä läpi maan koulutusjärjestelmän, pääkaupungit, maantieteelliset suuremmat alueet...

Tällaisia tietoja haastateltavan mukaan aina ”pulpahtaa” jossain välissä tulkkauksilanteessa, minkä takia kannattaa seurata kohdemaiden uutisia ja ylipäättään sitä, ”mitä niissä tapahtuu”.

Konferenssitulkkina taas ajankohtaisten asioiden seuraaminen korostuu C-tulkin mielestä paljon enemmän kuin asioimistulkkauksessa. Hänestä konferenssitulkin ammattitaidon kehittäminen on ”pitkän ajan juoksu”. Haastateltava väitti, että ammattitaitoa ja alan ymmärrystä kertyy kerrasta toiseen, ja että niihin ei auta kuin ”jatkuva asioiden seuraaminen”. Jatkuvuuden käsite on tässä tapauksessa erityisen relevantti, sillä C-tulkin mukaan ei riitä, että selvittää ennen konferenssitulkkausta mikä on tietyn yrityksen nykytila, vaan tulkin tulee tietää mitä yrityksessä on tapahtunut ”viimeisten 12 kuukauden aikana”. Uteliaisuus on toinen erittäin kannattava ominaisuus:

Jos konferenssitulkki on valmiiksi utelias, niin se auttaa aina.

Myös sosiaalinen puoli on konferenssitulkkausmaailmassa jopa ”synnynnäinen” osa siitä:

Ehdottomasti sosiaalinen puoli kuuluu asiaan. Asiakaspalveluammattista kun on kyse, niin minusta se kuuluu siihen ihan synnynnäisesti. Varsinkin konferenssitulkkauksessa ollaan kollegiaalisia, koska siellä ei yleensä olla ikinä yksin. Asioimistulkkauksessa taas ollaan monesti yksin, ei ole sitä kollegaa siellä, vaikka siellä on muita osapuolia.

C-tulkki kutsui tätä sosiaalista kanssakäymistä konferenssitulkki-kollegoiden kanssa ”kollegiaalisuudeksi”, mikä erottaa selkeästi konferenssityön asioimistulkkauksesta, kuten hän selittikin. Suomessa on hänen mukaansa tällä saralla hyvä tilanne:

Suomessa on kyllä asiat todella hyvällä mallilla, on erittäin kivat kollegat. Ja se on yleensä niin kuin tämmöinen muskettisoturihenki, että siellä ollaan yksi kaikkien puolesta eli jokainen tulkki edustaa aina koko ammattikuntaa. Se on vain sisäistetty, että me edustamme kaikkia muitakin.

Hyvät välit ammattitovereihin ja hänen kutsuma ”muskettisoturihenkisyys” ovatkin asioita, joita C-tulkki pitää hyvin merkittävinä. Tämän mahdollistavat Suomessa vallitsevat ”pienet piirit” tällä alalla.

4.3.3. Aihealue III: siirtymä lajista toiseen

Kysymykseen 9 koskien siirtymää asioimistulkkauksesta konferenssitulkkaukseen ja sen toteutumismahdollisuuksia C-tulkki vastasi seuraavasti:

Minä luulen, että kysymys on aika pitkälle omasta kieliregiimistä. Että onko niillä kielillä, millä tulkkaa, kysyntää konferenssitulkkauspuolella ja kuinka paljon.

Tässä kohtaa haastateltava paljasti, mikä muuttuja on oikeastaan avainasemassa tämän suuntaisessa siirtymässä: tulkkaukielet. Mikäli töitä on tarjolla tulkin kieliparilla, siirtymä voi sujua hyvin, mutta toisin käy, jos työkieli ei ole kysytty kieli konferenssitulkkausmaailmassa.

Englanti on siis vallannut varsin tehokkaasti konferenssitulkkausmarkkinat. C-tulkin mukaan yhä enemmän tapahtumia järjestetään englanniksi, jolloin vain sen kielen tulkit työllistyvät – ilmiö selittää ainakin osittain myös sen, miksi haastateltavalla on riittänytkin konferenssitöitä Suomen markkinoilla, sillä englanti on hänen työkielensä. Kysymykseen, miksi englanniksi pidetään nykyään niin paljon tilaisuuksia, C-tulkki vastasi:

Se johtuu siitä, että täällä on suomalaisia firmoja, mutta heillä on kansainvälisiä johtajia, heillä on hallituksissa ulkomaalaisia ihmisiä, organisaatiot palkkaavat ihmisiä muualta...

Kysymyksessä 9 palattiin haastattelun alkukohtiin, joissa C-tulkki väitti konferenssitulkaustöiden aloittamisen olevan ”isompi kynnyks” kuin asioimistulkin hommien tekeminen ammattitulkin uran alussa. Tämän perusteena oli se, että henkilöltä, joka pyrkii konferenssitulkiksi, vaaditaan jotain ”vahvaa näyttöä” ainakin simultaanitulkaustaidostaan.

Tästä haastateltava muistutti myös puheenvuorossaan konkreettisesta siirtymästä lajista toiseen:

Tosiaan, jos siellä asioimistulkkauskursseilla on ollut niin, että siellä on simultaanikursseja käyty, niin voisi näyttää sen. Lisäksi jos on tehnyt paljon kuiskaustulkkausta asioimistulkkauksessa, niin voisi siitäkin mainita. Sellaiset seikat auttaisivat.

Päästäkseen konferenssitulkkaustoimeksiantojen pariin näin alkuvaiheessa haastateltava suositteli ottamaan yhteyttä suuriin tulkkauspalveluita välittäviin firmoihin, mikä muodostaisi hänen mielestään ”luonnollisen polun”.

C-tulkin mukaan siirtymään konferenssitulkista asioimistulkkaukseen pätee samat käytännöt ainakin töiden hankkimisen osalta: pitäisi vain käydä koputtamassa suuryritysten ovia – muuten asioimistulkkauksia voi olla mahdotonta saada, sillä ”markkina on pitkälle säännelty”.

Haastateltava piti jälleen huomioon otettavana asioimistulkin perusominaisuutena läheisempää käytöstä muihin tulkkauksen osapuoliin, mikä onkin asia, jonka tulkki kohtaisi siirtyessään siihen suuntaan lajista toiseen:

Sellainen, niin kuin asiakaspalveluammateissa, ihan kaikin puolin asiakkaisiin päin toiminen.

4.4. Haastattelu D

Tutkimuksen viimeisin haastateltava ammattitulkki on läpi uransa käyttänyt pääasiallisina työkielinsä suomea ja ruotsia. D-haastattelu pidettiin etämuotoisena eli videokonferenssin avulla keväällä 2020.

4.4.1. Aihealue I: uran alku ja uramuuttujat

D-tulkki aloitti ammattitulkin uransa hyvin selkeästi konferenssitulkkina. Hän kävi nimittäin konferenssitulkkauskoulutukseen erikoistuvan koulutuksen *European Masters in Conference Interpreting*, jonka yhtenä järjestäjätahona on Euroopan unioni. Koulutuksen yhteydessä D-tulkki sai ensimmäisen kosketuksen tulkin työhön, sillä siihen kuului myös palkaton harjoittelujakso. Maisteritasoa vastaavan konferenssitulkkauskoulutuksen suoritettuaan hän ilmoittautui EU:n pitämään akkreditointikokeeseen freelancetulkiksi ja tuli hyväksytyksi. Tämän jälkeen hän on toiminut säännöllisesti freelancetulkkina EU:n erinäisille toimielimille

ja toimii edelleenkin. D-tulkki siis seurasi juuri niitä rekrytointikäytäntöjä, joista kerrottiin tutkielman alussa esitetyssä teoriaosuudessa.

Uran alkuvaiheessa koulutus, työelämä ja monet muut asiat ehtivät tapahtua haastateltavan omin sanoin ”limittäin ja lomittain”. D-tulkki lähti suorittamaan EMCI-koulutusta, kun oli valmistunut vain alemmasta korkeakoulututkinnosta Suomessa, ja vasta konferenssityöhön erikoistuvan koulutuksen jälkeen hän palasi Suomeen suorittamaan toiset maisterintasoiset kieliopintonsa loppuun. Ylempää korkeakoulututkintoa tehdessään D-tulkki oli päässyt jo kuitenkin tekemään aktiivisesti konferenssitulkkauksia. Lisäksi hän korosti jatkokoulutusta, joka on ollut hänen urallaan erityisen läsnä:

Olen tietty jatkokouluttautunut siinä samalla, kun tehnyt töitä EU:n toimielimille. En ole käynyt mitään täyspäiväisiä kursseja, mutta olen kouluttautunut esimerkiksi SKTL:n järjestämistä tilaisuuksista. Jatkuvasti kouluttaudun lisää.

D-tulkin mielenkiintoinen ja kokemusrikas urapolku on melko helposti määriteltävissä kehityskaareksi, joka käynnistyi puhtaasta konferenssitulkin työstä ja vasta myöhemmin alkoi yhä enemmän kääntyä asioimistulkkauksen puolelle. Kokonaisuutena konferenssitulkkauksista on selkeästi ollut enemmän:

Urapolkuni alkoi konferenssitulkkina, ja sitten vasta myöhemmin rupesin tekemään asioimistulkkauksia. Asioimistulkkauksia on tullut ihan vasta viime vuosina mukaan enemmän sen takia, että EU:ssa kysyntä on romahtanut ja sen takia töitä ei ole yhtä paljon siellä enää ja myös henkilökohtaisista syistä halusin tehdä enemmän kotimarkkinoilla töitä.

Tässä kohtaa haastateltava paljasti useita mainitsemisen arvoisia huomioita. Ensinnäkin hän myönsi sen, että hän on tietyllä tapaa ajautunut asioimistulkkauksiin, koska EU:n tarjoamat konferenssitulkkaukset eivät enää nykyään riitä täysiin työtunteihin. Lisäksi hän tunnusti, että hänen urallaan yksi ratkaiseva tekijä on ollut oma yksityiselämä, joka painoi paljon päätökseen pysyä kotimaassa ja vähentää ulkomailla työskentelyä. Tämä viimeisin tosiasia tukee ainakin osittain tutkielman hypoteesia, jonka mukaan konferenssitulkit työllistyvät eniten ulkomailla ja joutuvat usein sen takia lähtemään kotimaasta.

Henkilökohtaisten syiden ollessa hyvin tärkeässä roolissa kenen tahansa uravalinnoissa D-tulkilta kysyttiin, miten hänen oma elämäntilanteensa ja mielenkiinnon kohteet olivat vaikuttaneet pohdintaan Suomesta lähtemisestä tai Suomessa pysymisestä:

Prioriteetit muuttuvat. Nykyään olen perheellinen, niin nyt sitten myöhemmin olen valinnut sen vaihtoehdon, että pysyn Suomessa ja matkustan aina vain yksittäisiä työmatkoja sinne,

esimerkiksi Brysseliin. Sitten takaisin kotiin, koska minulla on kuitenkin koti ja perhe täällä Suomessa. Mutta alkuaikoina tietysti tämä matkusteluaspekti myös kiinnosti.

Kysymyksessä 5 tiedusteltiin, mikä konferenssityössä kiehtoi D-tulkkia ja miksi hän oli jo hyvin varhaisessa vaiheessa uraansa niin päättäväinen valitsemansa tien suhteen. Päällimmäisenä syynä hän mainitsi, että ”EU kiinnosti aihealueena”. Lisäksi hän nosti esille myös palkkauksen:

Hakeuduin konferenssitulkiksi sen takia, että tämä tuntui haastavalta ja halusin tehdä jotain, josta minä saan itse enemmän yleistietoa koko ajan. Tein tämän valinnan tietysti myös rahan takia, koska EU:ssa konferenssitulkkina toimiminen on rahallisesti kannattavampaa kuin asioimistulkkina toimiminen.

Kaiken kaikkiaan konferenssitulkkaus tuntui enemmän ”omalta” asialta, minkä takia D-tulkki lähti epäröimättä kohti niitä töitä. Raha ”tietysti ratkaisi jossakin määrin”. Tämä huomio nosti esille erään hyvin aiheellisen, melkein polttavan aiheen eli palkkausasiat. Tutkimushypoteeseihin kuului oletus siitä, että konferenssityötä arvostetaan enemmän kuin asioimistulkkausta, ja tätä oletusta D-tulkki tuki esittämillään kommentteilla vahvasti.

4.4.2. Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot

Kysymykseen, onko asioimis- vai konferenssitulkkaus tuntunut haastavammalta, D-tulkki ei epäillyt kauan:

Konferenssitulkkaus on haastavampaa, koska siellä perehdytään tällaisiin hyvin spesifisiin erikoisalueisiin, ja siellä tulee todella paljon teknistä sanastoa. Niin myös tietysti asioimistulkkauksessa, mutta siitä selviää vähän paremmin yleensä kuin konferenssitulkkauksesta.

Konferenssitulkkauksen haasteellisuus on tässä asiassa varsin moniulotteinen, ja se tekee konferenssityöstä vaikeampaa asioimistulkkaukseen verrattuna, mutta D-tulkin mielestä myös mieluisempaa, kuten hän tunnusti aiemmin haastattelussa. Haasteellisuus näkyy konferenssitulkkauksessa esimerkiksi valmistautumisessa, johon menee haastateltavan mukaan ”paljon enemmän aikaa” kuin asioimistulkkauksessa. Kokemuksen myötä valmistautuminen kuitenkin helpottuu huomattavasti:

Alussa menee paljon aikaa, kun valmistautuu asioimistulkkaukseen. Mutta sitten, kun aihealueet käyvät tutuiksi, niin ei tarvitse enää valmistautumista yhtä paljon. Ja tämä pätee myös

konferenssitulkkaukseen, mutta siellä on yleensä paljon laajempi skaala eri aihealueita, mitä tulee esille.

Laaja tulkkausaiheiden kirjo on D-tulkin mielestä siis yksi selkeä erontekijä tulkkauslajien välillä. Valmistautumistyötä tulkkaukseen voitaisiin taas pitää yhtä elintärkeänä taitona sekä asioimis- että konferenssitulkkauksessa, ja tähän liittyen haastateltava valittikin sitä, että asioimistulkkauksessa valmistautuminen on vaikeampaa, koska ”harvemmin lähetetään hirveästi matskuja etukäteen”.

Toinen relevantti ero on D-tulkin mukaan se, että asioimistulkkauksessa ”kaikki osapuolet yleensä istuvat samassa tilassa”. Tämän vuoksi haastateltava pohti:

Asioimistulkkauksessa ollaan ehkä enemmän sellaisessa välittömämmässä kontaktissa asiakkaisiin ja siihen tilavaan tahoon verrattuna konferenssitulkkaukseen.

Välittömyys ja läheisyys tulkkaustilanteessa osallistujien välillä nousi tässä kohtaa merkittäväksi muuttujaksi. Haastateltava totesi kuitenkin, että ”etätulkkaukset on yleistymässä myös asioimistulkkauspuolella”, minkä takia välittömyyttä ei myöskään voida pitää täysin itsestään selvänä asioimistulkkauksen ominaisuutena.

D-tulkki kertoi olevansa samaa mieltä siitä, että tyypillisen laji–menetelmä-suhteen mukaan simultaanimenetelmä kuuluu enemmän konferenssitulkkaukseen ja konsekutiivimenetelmä taas asioimistulkkaukseen. Silti hän pitäisi yhtäläisyytenä sitä, että esimerkiksi simultaania esiintyy kummassakin lajissa:

Välillä joutuu asioimistulkkauspuolella tekemään myös kuiskaustulkkauksia, joten siinä se tekniikka on ihan saman kaltainen kuin simultaanitulkkauksessa yleensä.

Kuiskaustulkkauksia voidaan pitää siis D-tulkin näkökulmasta simultaanimenetelmään kuuluvana tulkkaustyyppinä.

Asioimistulkin tärkeimpänä ominaisuutena haastateltava mainitsi useampaan otteeseen haastattelun aikana ”täydellisen kielitason” sekä oman äidinkielen että ensimmäisen vieraan työkielen osalta:

Niiden täytyy olla melkein vastaavalla tasolla kummankin, ja hyvä asioimistulkki osaa äidinkieltänsä täydellisesti ja osaa myös käyttää sitä idiomaattisesti. Täytyy olla kiinnostunut kielistä ja täytyy olla valmis kehittämään omaa kieltään aktiivisesti sitä harjoittamalla ja lukemalla lisää. Kummallakin työkielellä täytyy olla hallussa myös kaikki rekisterit murteista kirjakielen.

D-tulkin kertomuksessa oli varsin merkille pantavaa, että asioimistulkkauksessa tosiaan ”on osattava se kielipari kumpaankin suuntaan aina” eli siinä korostuu molempien työkielten täydellinen hallinta. Konferenssitulkkauksessa sen sijaan tulkkaussuuntia on useimmiten vain yksi kerrallaan, jolloin on selkeästi tärkeämpää osata kohdekieltä hyvin. Asioimistulkkauksen ollen dialogitulkkausta siihen tarvitaan vankkaa osaamista niin lähde- kuin kohdekielestä, mitä haastateltava korostikin puheenvuorossaan.

Erinomainen kielitaito ei kuitenkaan D-tulkin mielestä riitä, vaan asioimistulkin on oltava myös kummankin työkielen kulttuuriin erityisen hyvin perehtynyt:

Sekä lähde- että kohdekielen yhteiskuntatietoutta tarvitaan, kulttuuritietämystä tarvitaan, koska muuten ei pärjää. Ellei sitä ole, niin sitten täytyy olla sellainen valmius oppia lisää ja aktiivista kiinnostusta opiskella sitä aihealuetta.

Yhteiskuntatietous ja uutisten ajan tasalla pysyminen onkin ominaisuus, joka ei ole yhdellä kerralla hankittu, vaan sitä harjoitetaan jatkuvasti:

Ei riitä, että tekee jonkun koulutuksen ja se on sillä sipuli, vaan täytyy aktiivisesti seurata päivän tapahtumia ihan koko ajan yhteiskunnassa ja olla perillä siitä, mitä tapahtuu.

Tässä vaiheessa haastattelua siirryttiin käsittelemään koulutuksen aihetta, joka on haastateltavan näkökulmasta keskiössä asioimistulkin ja ylipäättään ammattitulkin urassa. Hänen mukaansa tulkin ura on ”elinikäinen oppiminen”, joka ei lopu koskaan:

Kannattaa lähteä itse kouluttautumaan hakeutumalla johonkin asioimistulkikoulutukseen, koska tästä kannattaa ehdottomasti saada hyvä ammattipätevyys.

Asioimistulkkaukseen keskittynyt koulutus antaa haastateltavan mielestä tulkille sellaiset ”eväät”, joilla ”pääsee pitkälle”.

D-tulkin mukaan hyvän konferenssitulkin ominaisuudet eivät oikeastaan paljon eroa asioimistulkin taidoista, vaan ovat melko ”samankaltaisia”. Maininnan saivat esimerkiksi hyvä yleistietämys, täydellinen oman äidinkielen hallinta sekä ”uutisten lukeminen A:sta Ö:hön joka päivä”. Näistä viimeisin on erityisen merkittävä taito konferenssitulkkauksessa, kun taas tulkkauksen lähtökielen virheetön osaaminen ei ole tässä niin keskiössä kuin asioimistulkkauksessa. Mikä myös on poikkeavaa konferenssitulkkauksen puolella on erikoisalojen tuntemisen tärkeys:

Se ehkä poikkeaa asioimistulkeista tässä konferenssitulkkauspuolella, että esimerkiksi taloustieteilijän tai yhteiskuntatieteilijän tai oikeustieteiden tutkinnosta on hyötyä eritoten juuri konferenssitulkkausosalalla.

Koulutus nousi jälleen konferenssitulkin taitoja käsittelevässä kysymyksessä 8 erittäin varteenotettavaksi tekijäksi myös konferenssitulkin uralla. Jatkuvalle, ”elinikäisellä” kouluttautumisella konferenssitulkki ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan koko ajan paremmaksi. Koulutusmahdollisuuksia, joita haastateltavan mukaan on ”rajattomasti”, kannattaa konferenssitulkin ehdottomasti hyödyntää ennen työmarkkinoille lähtemistä – menetelmien täysi hallinta on ainakin olennaista:

Millään kymmenen opintopisteen kurssilla ei kannata lähteä ollenkaan simultaanitulkiksi konferensseja tulkaamaan.

Toinen tapa kehittää konferenssitulkkaustaitoja koulutuksen kautta olisi D-tulkin mukaan uusien työkielien oppiminen. Siinä kuitenkin tulisi jossain kohtaa vastaan ”ihmisen rajallinen kyky tuottaa eri kieliä”.

4.4.3. Aihealue III: siirtymä lajista toiseen

Koska D-tulkki kuuluu siihen ryhmään ammattitulkkeja, jotka ovat uransa aikana toteuttaneet siirtymän tulkkauslajista toiseen, kolmannesta aihealueesta tuli varsin mielenkiintoinen. Hänen kohdalla siirtymä tapahtui konferenssitulkkauksesta asioimistulkkaukseen, mikä on hänen mielestään helpompi siirtymäsuunta:

Ehkä konferenssitulkkina on helpompi siirtyä asioimistulkkauksen puolelle, koska silloin nämä perustekniikat ovat jo hyvin hallussa, yleistietämys on laaja, kielivalikoima on yleensä laajempi, niin siinä mielessä helpompaa. Silloin täytyy vain varmistaa, että *retour*-kieli on varmasti hyvin hallussa, niin että pystyy tekemään sen tulkkauksen asioimispuolella.

Tässä kohtaa mainittu *retour*-kieli viittasi ensimmäiseen varsinaiseen työkieleen äidinkieltä lukuun ottamatta. Kyse onkin seikasta, jota D-tulkki korosti haastattelussa aiemmin jo laajasti: asioimistulkkauksessa on elintärkeää hallita sekä lähtö- että kohdekieltä täydellisesti. Muutoin hänen mielestä konferenssitulkkauksen antama kokemus kattaa melko hyvin kaiken, mitä asioimistulkin työ pitää sisällään.

D-tulkki myönsi, että oman uransa aikana hän olisi kaivannut asioimistulkkaukseen erikoistuvaa koulutusta siirtyessään uudelle tielle:

Itse olen lähtenyt tälle asioimistulkkauspuolelle tekemään siltä pohjalta, että minulla oli konferenssitulkkauksen tutkinto, mutta tietysti ymmärrän, että siinäkin koulutus olisi ollut aivan erinomainen. Siinä olisin itse toivonut jotain lyhyitä, ehkä viikonlopun kestäviä, kursseja.

Asioimistulkkauskoulutus perehdyttäisi haastateltavan mukaan tulkkia sille lajille ominaisiin aihealueisiin siten, että koulutuksen saatuaan tulkki voisi ”turvallisin mielin” vastaanottaa toimeksiannon ja lähteä tulkkaamaan.

Siirtymässä toiseen suuntaan eli asioimistulkista konferenssitulkiksi C-tulkki kehotti keskittymään kieliparivalikoimaan:

Asioimistulkin kannattaa siinä vaiheessa miettiä tarkkaan, että onko hänellä itsellään tarpeeksi kieliä, jotka riittävät tekemään töitä sillä tasolla, että pärjäisi konferenssitulkkina.

Tämä puheenvuoro nosti esille ensimmäistä kertaa tässä haastattelussa tosiasian, joka saattaa olla hyvin ratkaiseva yrityksessä siirtyä konferenssitulkiksi. Myöhemmin haastateltava selitti asiaa vielä tarkemmin ja kertoi, miten asia toimii nimenomaan Euroopan unionin toimielimissä:

Yleensä kahdella työkielellä ei pärjää konferenssitulkauksessa. Yleensä, jotta EU kelpuuttaisi töihin, niin nykytilassa ainakin kaksi passiivikieltä, mielellään kolme tai neljä, pitää olla. Joten kielivalikoiman pitäisi olla tarpeeksi laaja, jotta sinne pääsee ylipäätään töihin, ja jotta kannattaa lähteä sille uralle.

Passiivikielillä D-tulkki viittasi niihin kieliin, joista hän tulkkaa, mutta joihin hän ei tulkkaa. Tästä voidaan helposti päätellä, että jos ammattitulkilla on käytössä vain muutama työkieli, hänen saattaa olla hyvin vaikeaa löytää konferenssitulkin töitä ainakin EU:n kaltaisista tahoista. Suoraan sanottuna siinä tapauksessa siirtymä ei ”kannata”.

Sitten kun on ”tarpeeksi laaja kielivalikoima”, D-tulkki suosittelee kouluttautumista, josta hän puhuikin jo edeltävissä kysymyksissä:

Ensinnäkin kannattaa ainakin hakeutua konferenssitulkikoulutukseen. Ei riitä, että on käynyt sen asioimistulkikoulutuksen, vaan kannattaa, vaikka olisi tehnyt useamman vuoden töitä asioimistulkkina, hakeutua konferenssitulkikoulutukseen, jotta saa sen hyvän teoreettisen taustan sille työlle.

Konferenssitulkkauksen ollessa haastateltavan mielestä haastavampi laji on ymmärrettävää, että koulutus on ensisijalla. Alan koulutus on haastateltavan omin sanoin se ”tärkein polku”.

4.5. Haastattelujen yhteenveto

Seuraavaksi kerätään yhteen A-, B-, C- ja D-haastatteluissa ilmenneet keskeisemmät huomiot. Kuten selitettiin luvun alussa, haastattelukysymykset jakautuvat aihealueisiin I, II ja III.

Yhteenvedo esitetään siten, että puidaan yksi aihealue kerrallaan ja vertaillaan keskenään kaikkia eri haastatteluissa annettuja vastauksia.

Haastattelutilanteiden varsin keskustelunomaisesta luonteesta johtuen monet asiat saattavat esiintyä yhdessä haastattelussa toistettuna tai hieman epäjärjestyksessä verrattuna muihin haastatteluihin. Sellaisiin väittämiin, jotka saivat kannatusta usealta haastateltavalta, on merkitty sulkumerkeillä tarkka luku niitä tulkkeja, jotka ovat yhtyneet samaan ajatukseen (esim. 2/4).

4.5.1. Aihealue I: uran alku ja uramuuttujat

Haastattelun ensimmäisiin kysymyksiin uran aloittamisesta ja sen kehittymisestä haastateltavat vastasivat pääosin aloittaneensa tulkin uran hyvin varhaisessa vaiheessa. Kaikki neljä haastateltavaa (4/4) vastaanotti ainakin jossakin määrin oikeita tulkkaustoimeksiantoja korkeakouluopintojensa aikana ennen varsinaista valmistumista. B-tulkki myönsi tulkanneen jo ennen korkeakouluun pääsemistä. Sekä B- että A-tulkki (2/4) ilmoittivat eläneensä siihen aikaan varsin monikulttuurisessa ympäristössä joko monikielisen perheen tai pidemmän ulkomailla asutun ajanjakson ansiosta, mikä tuki heidän oppimisessaan ja kiinnostuksessaan lähteä valitulle tielle. Kaikki haastateltavat suorittivat tulkkaustöiden ohella opinnot loppuun ja täten valmistuivat maistereiksi. Pääaineena oli kaikilla (4/4) jokin kieliaine, johon A-tulkin tapausta lukuun ottamatta kuului enemmän tai vähemmän tulkkaukseen erikoistuvia opintoja. Sen jälkeen kukaan heistä ei enää ole jatkanut korkeakoulukouluttautumista, mutta sen sijaan he kaikki ovat aktiivisesti osallistuneet erinäisiin jatkokoulutusmahdollisuuksiin, joita esimerkiksi Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) järjestää jäsenilleen. D-tulkki suoritti lyhyellä aikavälillä kaksi maisterin tutkintoa – yhden suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja toisen ulkomailla osana Euroopan unionin pitämiä *European Masters in Conference Interpreting* -koulutuksia. EMCI-tutkinto johti hänet suoraan konferenssitulkkaustöihin EU:ssa, josta hän sai ensimmäisen tulkkaustyökokemuksen. Kaikkien muiden haastateltavien osalta (3/4) ensimmäiset tulkkaustyökokemukset olivat lähinnä asioimistulkkauksen parissa. C-tulkin mielestä kyse onkin tavallisemmasta urapolusta, koska asioimistulkkauksessa on ”matalampi kynnyks” päästä mukaan, mikä kävi kaikista haastatteluista hyvin ilmi.

Yhtenä selkeänä yhtäläisyytenä lähes kaikkien haastateltavien (3/4) uran kehityksessä oli tietynlainen sattumanvaraisuus. Omaa uraansa A-tulkki luonnehti ”ajopuuteorian kulkeneeksi”, B-tulkki ”sattuman kaupaksi” ja C-tulkki ”kohtalon tuomaksi”. Ainoa, joka ei viitannut

vastaavanlaiseen ennalta-arvaamattomaan urakehitykseen oli D-tulkki, joka olikin seurannut varsin erikoistunutta selkeää koulutusreittiä kohti konferenssitulkkaukseen. D-tulkki myönsi, että hänelle oli jo uran alussa hyvin selvää, että häntä kiinnosti konferenssitulkkaukseen ja nimenomaan EU:ssa tulkkaukseen. C-tulkki taas tunnusti, että hänkin oli yhdessä vaiheessa pyrkinyt EU:hun, mutta epäonnistuneen yrityksen jälkeen hän sai runsaasti muita töitä eikä enää myöhemmin kiinnostunut lähtemisestä ulkomaille. Muut haastateltavat (2/4) sanoivat suoraan, että EU-aihealue ei kiinnostanut, kuten ei myöskään muuttaminen kotimaasta pois. Valintaan pysyä Suomen työmarkkinoilla vaikutti ainakin jossakin määrin sekä A- että B-tulkin tapauksessa oma henkilökohtainen elämäntilanne. C-tulkin kohdalla yksityiselämä esti hänen tekemästä asioimistulkkauksia tietyn ajan. D-tulkki taas myönsi myöhemmässä vaiheessa uraansa päättäneen vastaanottaa asioimistulkkauksia Suomessa, koska työnteke ulkomailla konferenssitulkkauksen parissa ei enää henkilökohtaisista syistä ollut niin mieluista. Kaikkien haastateltavien (4/4) urakehityksessä oma yksityiselämä on ollut siis avainasemassa. D-tulkin sanoin elämässä ”prioriteetit muuttuvat”, ja niin myös urasuunnitelmat. Myös C-tulkin mainitsevat markkinoiden ”olosuhteet” vaikuttavat ratkaisevasti siihen, mihin ammattitulikki päättää suuntautua.

Kun tulkit katsoivat uraansa kokonaisuutena jälkeenpäin, B-tulkki uskoi tehneensä reilusti enemmän asioimistulkkaukseen kuin konferenssitulkkaukseen, ja C- ja D-tulkit taas toisinpäin (2/4). A-tulkki väitti tehneensä kumpaakin yhtä paljon, sillä hän kokee olleensa ”kielen sekatyöläinen”, minkä on mahdollistanut hyvä ja laaja verkostoituminen. Suhteilla ja verkostoilla on ollut erittäin merkittävä rooli paitsi A-, myös B-tulkin uran alkuvaiheessa (2/4).

4.5.2. Aihealue II: asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot

Eroja ja yhtäläisyyksiä käsittelevissä kysymyksissä haastateltavien kanssa keskusteltiin erittäin laajasti tulkkauksen menetelmistä ja niiden suhteesta asioimis- ja konferenssitulkkaukseen. Lisäksi nostettiin esille useita muita tulkkaustyyppiejä. Lähes kaikki haastateltavat (3/4) ilmoittivat noudattavansa tyypillisintä laji-menetelmä-suhdetta, jonka mukaan asioimistulkkaukseen harjoitetaan konsektiivimenetelmällä ja konferenssitulkkaukseen simultaanilla. Poikkeuksena B-tulkki kertoi käytännöstään tulkata monissa asioimistulkkauksissa simultaanimenetelmällä, koska se sujuu hänen mielestään helpommin ja tehokkaammin. Yleisesti ottaen kaikki, joiden kanssa keskustelu tulkkauksen luokitteluista syventyi pidemmälle kuin B-haastattelussa (3/4), väittivät, että neuvottelutulkkauksessa käytetään

tavallisesti konsekutiivia, ja että kuiskaustulkkausta voidaan pitää simultaanitulkkauksena. Tämän perusteella todettiin, että konferenssitulkkaukseen lukeutuva neuvottelutulkkaus muodostaa siinä alalajissa poikkeuksen suositumman menetelmän näkökulmasta, ja että yhtä lailla voitaisiin pitää myös oikeustulkkauksessa käytettävää kuiskaustulkkausta eräänlaisena poikkeuksena asioimistulkkauksen kentällä. Täten siis oikeustulkkaus voidaan luokitella asioimistulkkaukseksi – C-tulkin mielestä näin tapahtuu ainakin silloin, kun tilaajataho on itse oikeuslaitos. Määrittely on hänen nähdäksensä ”asiakasriippuvainen”. Tulkkausluokitteluihin liittyen A- ja C-tulkki muistuttivat myös siitä (2/4), että yleensä tulkkausalalla, kun puhutaan konferenssitulkkauksesta, viitataan nimenomaan simultaanitulkkausmenetelmään. Simultaani toteutetaan lähestulkoon aina asiaankuuluvan laitteiston avulla. Vaikka siis voidaan pitää tulkkausmenetelmiä tulkkauslajeihin vahvasti vaikuttavina tekijöinä, nämä eivät sittenkään muodosta välttämättä eroja asioimis- ja konferenssitulkkauksen välillä. Kuten haastateltavien kanssa keskusteltiin, luokitteluja on monenlaisia ja tulkkauksessa esiintyvät eri tyypit saattavat sijoittua usein rajamaille, mikä hankaloittaa niiden määrittelyä. A-tulkin sanoin ”nämä ovat veteen piirrettyjä viivoja”.

Suurin ero asioimis- ja konferenssitulkkauksen välillä, joka tuli mainituksi jokaisessa haastattelussa (4/4), oli läheisyys tulkkauksen osapuolten välillä. Tämän kokivat erityisen merkittäväksi etenkin A- ja B-tulkki (2/4), jotka ovat koko joukosta eniten asioimistulkkausta harjoittaneet tulkit. Asioimistulkkauksessa läheisyys on heidän mukaansa erittäin varteenotettava ilmiö, sillä se tekee tilanteesta paljon erilaisemman kuin jos tulkkaus tapahtuisi simultaanitulkkauskopista käsin – asialla on molempien näkemyksen mukaan niin hyviä kuin huonoja puolia. B-tulkki väitti, että asioimistulkkaus on läheisyyden ansiosta tietyllä tapaa luotettavampaa, koska asioimistulkki saa käyttöönsä myös tulkattavan non-verbaalisen viestinnän, josta konferenssitulkki jää paitsi. Lisäksi hän kokee, että asioimistulkkaus on ”reilumpaa”, koska siinä välittömässä läheisyydessä voidaan aina varmistaa täysi toimivuus tulkkauksessa ja välttyä virheistä. Tähän ajatukseen yhtyi A-tulkki, joka kertoi asioimistulkin puuttumisesta tilanteisiin, joissa tulkkausta ei voida laadun takaamiseksi jatkaa. Myös C-tulkki myönsi asioimistulkkausurassaan olleen tilanteita, joissa välitön läheisyys tulkkauksen osapuoliin osoittautui selkeäksi erontekijäksi. Hänen mukaansa on oltava riittävä ”tilannetaju” tunnistamaan tulkattavan ymmärryksen tason. Yhteensä siis kolme haastateltavista (3/4) kertoi kokeneensa tämän eroavaisuuden seuraamuksia omissa nahoissaan.

Toinen merkittävä ero, johon kaikki haastateltavat (4/4) viittasivat jossain vaiheessa keskustelua, oli tulkkausaiheiden kirjo. Tämä on myös syy, minkä takia kaikki haastatellut

tulkit (4/4) uskoivat konferenssitulkkauksen olevan haastavampi, tai vähintäänkin ”kovempi” laji kuin asioimistulkkaus. Jälkimmäinen on silti henkisesti raskaampi ja koskettavampi A- ja B-tulkin mielestä (2/4) etenkin sen nähden, että asioimistulkkaukset perustuvat useimmiten ikävään tai ongelmalliseen lähtökohtaan. Aiheet vaihtelevat siis konferenssitulkkauksessa paljon enemmän kuin asioimistulkkauksessa, mikä aiheuttaa D-tulkin mukaan vaativampaa valmistautumistyötä sekä erikoistumista teknisimpiin aihealueisiin. C-tulkki totesi tähän liittyen, että konferenssipuolelta saa sentään ”kiitettävästi” valmistautumisen kannalta tarpeellista materiaalia ennen tulkkausta, toisin kuin asioimistulkkauksessa. Valmistautumismateriaalin puute asioimistulkkauksessa näyttäisi olevan erityisen yleinen asia, sillä kaikki haastateltavat (4/4) sivusivat sitä aihetta jossain vaiheessa. Kaikissa haastatteluissa (4/4) tuli ainakin todettua, että konferenssitulkkeja arvostetaan enemmän kuin asioimistulkkeja, mikä näkyy kummankin lajin palkkauksessa selkeästi.

Asioimistulkkauksen osalta D-tulkki korosti, että täydellinen molempien tulkkauskielten hallinta on paljon tärkeämpää kuin konferenssitulkkauksessa. Tämä ero johtuu siitä, että konferenssityössä keskitytään useimmiten tulkkaamaan vain yhteen ”aktiivikieleen” päin, toisin kuin taas asioimistulkkauksessa, kuten C-tulkkinikin totesi. Konferenssitulkkauksessa on ratkaisevaa lähes kaikkien haastateltavien mielestä (3/4) uutisten ajan tasalla pysyminen sekä yleissivistys. Näiden ominaisuuksien tärkeys selittyykin sillä, että konferenssitulkkausaiheita on laidasta laitaan. A- ja D-tulkki (2/4) mainitsivat myös, kuinka tärkeitä ovat yhteiskuntatuntemus ja tietynlainen ”substanssin” hallinta paitsi konferenssi-, myös asioimistulkkauksessa, jossa yhteiskuntarakenteet tulevat tulkille erityisen hyvin tutuiksi jokapäiväisessä arjessa. Vielä viimeisenä erikoisuutena A-, B- ja C-tulkki (3/4) nostivat esille sosiaaliset taidot konferenssitulkkauksessa, sillä simultaanitulkkauskoppityöskentelyn kannalta nämä ovat heidän mukaansa olennaisia tulkin ominaisuuksia. Kuten A-tulkin kanssa keskusteltiin, asioimis- ja konferenssitulkki tarvitsevat molemmat sosiaalisia taitoja, mutta kuitenkin erilaisia sellaisia.

4.5.3. Aihealue III: siirtymä lajista toiseen

Kysymyksissä liittyen siirtymään tulkkauslajista toiseen kaikki neljä haastateltavaa (4/4) olivat yksimielisiä lähes kaikissa asioissa.

Ensinnä todettiin, että siirtymä konferenssitulkin työstä asioimistulkkaukseen on kaikin puolin helpompi ja kivuttomampi. Sekä B- että D-tulkin mukaan (2/4) konferenssitulkkauksen

antamien eväiden kuuluisi riittää onnistumiseen asioimistulkkauksessa – ainoa asia, jonka tulkin tulisi varmistaa siinä vaiheessa D-tulkin mukaan on se, että *retour*-kieli eli toinen tulkkauskieli on yhtä erinomaisella tasolla kuin äidinkieli. D-tulkki totesi, että asioimistulkkaukseen erikoistuva koulutus olisi ollut hänestä kätevä, kun hän itse suoritti tämän suuntaisen siirtymän. A-tulkin mielestä, samaten kuin C-tulkin, erityisen varteenotettavaa tässä siirtymässä olisi varautuminen hyvin paljon henkilökohtaisempaan tulkkauslajiin, jossa aiheet tulevat paljon enemmän ”iholle”. Tässä kohtaa jälleen viitattiin läheisyyden ilmiöön, jota käsiteltiin edeltävän aihealueen yhteenvedossa. Siirtymä tähän suuntaan on B-tulkin sanoin huomattavasti yleisempi, koska aikoinaan EU:hun lähteneet konferenssitulkit ovat nyt ”tulleet takaisin” Suomeen. Tämä ajatus saakin kannatusta siitä, että haastateltava D-tulkki on juuri tämän tyyppinen tapaus.

Siirtymä asioimistulkkauksesta konferenssitulkkauksen on taas vähän haastavampi. Tässäkin asiassa kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä (4/4). Kaikki tulkit korostivat ennen kaikkea tulkkauskieliparivalikoiman tärkeyttä, mikä oikeastaan ratkaisee, onko tämän suuntainen siirtymä kannattava tai mahdollinen ylipäänsä. Tässä kohtaa tuli puheeksi englannin kielen valta-asema tulkkausmarkkinoilla – mikäli tulkkauskieliin ei kuulu englantia, konferenssitulkausta ei yksinkertaisesti näyttäisi olevan tarjolla siten, että sitä riittäisi täyspäiväiseksi työksi. Juuri tämän takia B-tulkki kertoikin, että hänelle siirtymä olisi vaikeaa, ja A-tulkki myönsi, että ”Suomessa konferenssitulkkauksella ei pelkästään tule toimeen”. Ulkomailla taas konferenssitulkkina pärjää D-tulkin mukaan, jos on hyvin laaja kieliparivalikoima tai ainakin useita ”passiivikieliä”, vaikkei englantia olisi välttämättä yksi niistä.

Siirtyessään konferenssitulkiksi tulkin tulisi panostaa ennen kaikkea simultaanimenetelmän täydelliseen hallintaan. Tätä korostivat erityisesti A- ja D-tulkit (2/4), jotka suosittelivat lämpimästi hakeutumaan koulutukseen ja etenkin harjoittamaan kunnolla. Myös yleistietämys ja -sivistys sekä niiden jatkuva kehittäminen ovat tässä siirtymässä keskiössä.

Yleisinä neuvoina tulkkausalanvaihtoon nousivat esille verkostoituminen ja sen hyödyntäminen. Lisäksi haastateltavat suosittelivat ottamaan yhteyttä isoimpiin tulkkauspalveluita välittäviin yrityksiin ja tarjoutumaan niille töihin, niin asioimis- kuin konferenssitulkaussaralla.

5. Loppupäätelmät

Tutkielman alussa esitettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

- Mistä ammattitulkin ura saa alkunsa, ja mitkä muuttajat vaikuttavat sen kehitykseen?
- Miten asioimis- ja konferenssitulkkaus eroavat toisistaan, ja mitä haasteita kumpaankin lajiin liittyy?
- Miten toteutetaan siirtymä tulkkauslajista toiseen?

Tutkimuksessa ollaan pyritty etsimään vastausta näihin kysymyksiin asiantuntijahaastattelun metodin avulla. Tutkimusaineisto koostui neljästä anonyymista haastattelusta, joiden kohteiksi valittiin neljä asioimis- ja konferenssitulkkinä työkentelevää ammattitulkkinä. Haastattelun rakenteeseen kuului kymmenen kysymystä, joista jokainen edusti yhtä eri aihealuetta: uran alku ja uramuuttajat, asioimis- ja konferenssitulkkauksen erot sekä siirtymä lajista toiseen. Jokainen aihealue edustaa vuorostaan yhtä tutkimuskysymystä.

Analyysin ja sen tuottamien tulosten valossa voidaan todeta, että kaikkiin tutkimuskysymyksiin löydettiin vastaus, vaikka avoimia kysymysmerkkejä, pohdinnan aiheita sekä mahdollisen lisätutkimuksen kohteita jäi silti auki.

Tärkeimpinä huomioina ensimmäiseen tutkimuskysymykseen nousi esille, että kaikkien tulkkinä kohdalla uran käynnistäminen sekä sen kehittäminen ovat olleet melko sattumanvaraisia ja ennalta-arvaamattomia. Monet tulkit ilmoittivat jollakin tavalla vain päätyneensä harjoittamaan nykyistä työtään eikä suinkaan hakeutuneensa siihen. Sattumanvaraisuuden lisäksi tulkin oma yksityiselämä osoittautui yhdeksi tärkeäksi uramuuttujaksi. Varsinaisiin tulkkaustöihin kaikki haastateltavat päätyivät jo hyvin varhain ennen korkeakouluopintojen maaliin viemistä. Haastateltavat tulkit valmistuivat kuitenkin alaan liittyvistä koulutusohjelmista ja vielä sen jälkeen jatkoivat lisäkouluttautumista sekä aktiivista osallistumista ammattiyhteisöllisiin tapahtumiin, joiden järjestäjänä Suomessa toimii pääosin Suomen kääntäjien ja tulkkinä liitto (SKTL). Nämä kaikki kertovat hyvin Olgierda Furmanekin (2013: 1) määrittelemistä ammatillistumisen prosessin vaiheista, joita esitettiin tutkielman teorialuvuissa: kouluttautuminen, ammatti-identiteetti ja standardisointi.

Toista tutkimuskysymystä käsiteltäessä selvitettiin, että asioimistulkkauksen asetelmaan kuuluva välitön läheisyys tulkkaustilanteen osapuolten välillä on pääasiallinen ero konferenssitulkkaukseen. Läheisyys tulkin ja tulkattavan välillä tuo mukanaan hyviä ja huonoja puolia, joista konferenssitulkki säästyy hänen ollessa useimmiten aina tietyn etäisyyden päässä,

esimerkiksi simultaanitulkkauskopissa. Tulkkausmenetelmät ovatkin toinen tekijä, joka vaikuttaa asioimis- ja konferenssitulkkauksen eroihin ja yhtäläisyyksiin. Tutkimuksessa selvisi, että sekä simultaania että konsekutiivitulkkausta voi esiintyä kummassakin lajissa. Rajojen asettaminen yhteen tai toiseen kohtaan riippuu kuitenkin hyvin paljon näkökulmasta, minkä takia yksiselitteisen määritelmän antaminen kaikista tulkkauksen eri luokitteluista muodostui mahdottomaksi. Silti voidaan haastattelukeskustelujen perusteella päätellä joitain asioita, kuten että oikeustulkkausta voidaan pitää melko yksimielisesti asioimistulkkaukseen kuuluvana alalajina.

Lopuksi todettiin, että tutkielman otsikon mukainen siirtymä ”lääkärin vastaanotolta Euroopan parlamenttiin” eli asioimistulkkauksesta konferenssitulkkaukseen on hyvin suoritettavissa. Siinä siirtymäsuunnassa tulkin on otettava ennen kaikkea huomioon työmarkkinoilla vallitsevat olosuhteet hänen edustamassaan kieliparissa. Siirtymä konferenssitulkkauksesta asioimistulkkaukseen on taas yleisempi ja myös helpompi.

Johdannossa esitetyt tutkimushypoteesit toteutuivat kaikki. Siirtymä tulkkauslajista toiseen on mahdollinen ja kannattavakin, jos siihen on halukkuutta ja tarvittavat taidot. Tulkkauslajit tukevat toisiaan mainiosti. Konferenssitulkkaus on lajeista arvostetuin, kuten oli odotettavissa, ja se näkyy selkeästi esimerkiksi palkkauksessa. Viimeinen hypoteesi liittyen tulkkien kiinnostukseen lähteä ulkomaille harjoittamaan konferenssitulkkausta toteutui myös, mutta haastateltavien vastaukset antoivat asiaan kuitenkin uusia odottamattomia tulokulmia – on hyvin mahdollista työllistyä konferenssitulkkina myös kotimaassa, mutta siinä ratkaisevat käytössä olevat tulkkaustyökielet ja niiden kysyntä markkinoilla.

Tutkimus oli kaiken kaikkiaan onnistunut, haastattelumetodi erittäin antoisa ja tulokset selkeitä. Teorialuvuissa käytetty teoria-aineisto jäi vähäiseksi, sillä tästä nimenomaisesta aiheesta ei löydetty paljon aiempaa Suomessa tehtyä tutkimusta. Ensisijaisimmat tiedonlähteet olivat haastateltavat henkilöt, joiden kertomukset muodostavat tutkimusaineiston.

Tutkimusaineistona käytetyt haastattelut olisivat voineet olla kattavampia, jos haastateltaviksi olisi valikoitunut esimerkiksi muita kuin indoeurooppalaisten kielten tulkkeja. Ylipäättään se tosiasia, että aineiston keräämiseksi haastateltiin vain neljää henkilöä, tekee tutkimuksesta melko suppean. Tutkielman tarkoituksena alun perin ei kuitenkaan ollut saada aikaiseksi täysin luotettavia ja yleispäteviä tietoja esitetyistä aiheista. Tulkkausalan ollessa niin moninainen ja vaihteleva, sellaisten tietojen saanti olisi ollut lähestulkoon mahdotonta.

Lisätutkimuksessa voisi esimerkiksi syventyä oikeustulkkauksen lajiin, jota käsiteltiin tässäkin tutkimuksessa antamatta sille kuitenkaan erityisen suurta huomiota keskipisteen ollessa asioimis- ja konferenssitulkkauksen välisessä suhteessa.

Lähdeluettelo

Acolad, tulkkauspalvelu. <https://www.acolad.com/fi/palvelut/tulkkauspalvelu>. Viitattu 19.4.2020.

Alastalo, M. & Åkerman, M. (2010) Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvaara, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen, *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 372–392.

Association Internationale des Interprètes de Conférence (AIIC) (2020) Conference Interpreting. <http://aiic.net/p/4003>. Viitattu 19.4.2020.

Euroopan unioni (2020) Freelancetulkiksi EU:n toimielimiin. https://europa.eu/interpretation/index_fi.html. Viitattu 19.4.2020.

Euroopan unioni, EU:n hallinto – henkilöstö, toimipaikat ja työkielet. https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/administration_fi. Viitattu 19.4.2020.

Furmanek, O. (2013) Professionalization of Interpreters. Teoksessa Carol A. Chapelle, *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Blackwell Publishing Ltd., 1–8.

Hale, S. (2011) Public Service Interpreting. Teoksessa Kirsten Malmkjær ja Kevin Windle, *The Oxford Handbook of Translation Studies*. Oxford: Oxford University Press, 343–356.

Määttä, S. K. (2017) Community Interpreters in Finland : A Heterogeneous Community Divided by Ethnicity. Teoksessa Kristiina Taivalkoski-Shilov, Liisa Tiittula ja Maarit Koponen, *Communities in Translation and Interpreting*. Montréal: Vita traductiva, Les Éditions québécoises de l'oeuvre, 183–216. <http://hdl.handle.net/10138/276505>. Viitattu 7.5.2020.

Pöchhacker, F. (2004) *Introducing Interpreting Studies*. New York: Routledge, 9–27.

Pöchhacker, F. (2011) Conference Interpreting. Teoksessa Kirsten Malmkjær ja Kevin Windle, *The Oxford Handbook of Translation Studies*. Oxford: Oxford University Press, 307–324.

Semantix, tulkkauspalvelut. <https://www.semantix.com/fi/ratkaisut/tulkkauspalvelut>. Viitattu 19.4.2020.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) (2020) Tulkkaus eri tilanteissa. https://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/tulkiksi/tulkausta-eri-tilanteissa. Viitattu 19.4.2020.

Wadensjö, C., Englund, D. B., & Nilsson, A. (2007) *The Critical Link 4 : Professionalisation of Interpreting in the Community. Selected papers from the 4th International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings, Stockholm, Sweden, 20–23 May 2004*. <https://ebookcentral-proquest-com.libproxy.helsinki.fi>. Viitattu 8.5.2020.

Liite 1: Suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen tiedot

Tutkimuksen nimi on *Lääkärin vastaanotolta Euroopan parlamenttiin – siirtymä tulkkauslajista toiseen*. Tutkimus on pro gradu -tutkielma, jonka tekijä on Joel Montserrat Puumala. Tutkielma kirjoitetaan osana Helsingin yliopiston Kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman opintoja.

Tutkimuksen kuvaus

Tutkimuksen tarkoituksena on vertailla asioimis- ja konferenssitulkkauksia. Päämääränä on kartoittaa niiden erot ja yhtäläisyydet sekä selvittää miten siirtyä yhdestä lajista toiseen. Lisäksi tutkitaan, mistä syistä johtuen tulkit päättävät työllistyä yhdellä alalla tai toisella.

Tutkimusmetodina käytetään asiantuntijahaastattelua. Haastattelu koostuu kymmenestä (10) kysymyksestä ja kestää noin yhden (1) tunnin verran. Haastattelu nauhoitetaan ääniraidalle alusta loppuun, minkä jälkeen äänite litteroidaan. Haastattelutilanteesta kerätään myös muistiinpanoja. Tämän tutkimusmetodin tarkoituksena on nostaa esiin asioimis- ja konferenssitulkin töihin liittyviä huomioita mahdollisimman henkilökohtaisesta näkökulmasta ja haastateltavan omiin kokemuksiin perustuen.

Haastattelun tuloksia käsitellään anonyymisti. Haastattelun aikana kerätyt nauhoitteet ovat salassa pidettäviä ja niitä kuuntelee vain ja ainoastaan tutkimuksen tekijä. Nauhoitteet ja samaten kaikki muu tutkimuksen aikana kerätty aineisto hävitetään heti tutkimuksen päätyttyä.

Suostumus

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävä tutkimusmenetelmä. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että minua nauhoitetaan ääniraidalle, tekemiäni muistiinpanot kerätään talteen ja antamani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Annan myös luvan minua koskevan tiedon käyttöön kyseessä olevassa tutkimuksessa.

Voin halutessani keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Résumé du mémoire

Université d'Helsinki

Faculté des Arts

Master en Traduction et Interprétation

Mémoire de Master

Joel MONTSERRAT PUUMALA :

De la consultation chez le médecin au Parlement européen – transition d'un mode d'interprétariat à un autre

Introduction

Le métier d'interprète est l'un des plus vieux qui existent. Les interprètes ont travaillé sur un niveau plus ou moins professionnel depuis très longtemps, car on a toujours eu un besoin d'interpréter d'une langue à l'autre afin de, notamment, faire du commerce. Pendant le dernier siècle, surtout après la Deuxième Guerre Mondiale, ce métier est devenu beaucoup plus reconnu et professionnalisé partout dans le monde. Aujourd'hui, c'est un métier qui fait face constamment à des nouveaux défis.

Dans ce mémoire, nous allons analyser deux des sous-genres de l'interprétariat tels que l'interprétation de conférence et l'interprétation en milieu social. Le but est de fournir les interprètes professionnels d'informations pratiques concernant les parcours plus habituels et les facteurs plus décisifs dans le domaine. L'idée est également d'approfondir les raisons qui amènent les interprètes à faire un choix déterminé, ce qui nous sert aussi à élucider si la transition d'un sous-genre de l'interprétation à l'autre est possible et convenable.

Les questions de recherche sont au nombre de trois :

- De quelle manière débute le parcours professionnel d'un interprète ?
- Quelles sont les différences entre l'interprétation de conférence et l'interprétation en milieu social ?
- Comment peut-on faire la transition d'un sous-genre de l'interprétation à l'autre ?

Chacune des questions représente une thématique qui nous sert, en même temps, comme critère pour classer les résultats de l'analyse du corpus.

Ce mémoire sert à la communauté d'interprètes de la Finlande à trouver plus d'unité, ce qui a toujours manqué dans le domaine. En faisant cette étude à propos du sujet de l'interprétation, nous contribuons à faire accroître la recherche existante. De plus, ce sujet en particulier n'a pas été vraiment examiné en profondeur, alors ce mémoire remplit aussi cette fonction.

La méthode d'investigation utilisée dans ce mémoire est l'entretien. Afin de réunir un corpus suffisamment large pour trouver des réponses à nos questions de recherche, nous avons réalisé quatre entretiens avec quatre interprètes professionnels qui, tout au long de sa carrière, ont travaillé non seulement comme interprètes de conférence, mais aussi en milieu social. Les interprètes ont été choisis et contactés à travers un réseau mis à disposition du public par l'Association Finlandaise de Traducteurs et d'Interprètes (SKTL). Avant les entretiens, nous nous sommes accordés sur le fait que chacun des interviewés resteraient dans l'anonymat.

Présentation du corpus

Le corpus, c'est-à-dire, les entretiens ont été récoltés pour l'analyse de façon que, tout d'abord, chacun des quatre interprètes interrogés a été contacté et cité pour un rendez-vous, soit physique ou virtuelle. Ensuite, quand nous nous sommes réunis avec l'interviewé, nous avons démarré un enregistrement vocal sur le téléphone et nous avons procédé à leur exposer les dix questions qui composent la structure prévue pour l'entretien. Dans le même accord signé avant les entretiens, nous avons informé les interprètes de leurs droits, les principes basiques du présent mémoire et ses conditions anonymes, d'après lesquelles l'enregistrement des entretiens et tout autre document rédigé sur la base de ce même événement seront détruits.

Toutes les questions prévues pour la situation d'entretien sont introductives et, en général, l'entretien n'est pas censé être excessivement formel ni structuré. Cela veut dire que, à tout moment, la conversation peut virer vers d'autres sujets, se recentrer sur quelques aspects précis au cas où le moment l'exige, etc. L'interviewer participe également à la conversation à des moments précis en la rendant plus fluide et en guidant la discussion vers les points les plus intéressants au cas où l'entretien ne se déroule pas comme prévu. Le but principal est de maintenir une atmosphère détendue de discussion afin de que l'interviewé raconte le plus largement possible ses expériences et ses points de vue personnels en toute liberté.

La structure de l'entretien est composée, effectivement, de dix questions. Chaque question est d'une façon ou d'une autre liée à l'une des questions de recherche, qui à son tour est représentée

par une de ces trois thématiques : début et évolution du parcours professionnel, différences entre l'interprétation de conférence et l'interprétation en milieu social, et transition d'un sous-genre à l'autre. Les dix questions de l'entretien sont les suivantes :

1. Quand est-ce que vous avez eu votre première expérience professionnelle en tant qu'interprète ?
2. Quelle était votre formation académique au moment de votre première expérience ? Quelles études avez-vous suivies après cette première fois ?
3. De quoi est composé, votre parcours professionnel ? Avez-vous travaillé plus dans l'interprétation de conférence ou dans celle en milieu social ?
4. Quel sous-genre de l'interprétation préférez-vous et lequel considérez-vous comme plus exigeant ? Pourquoi ?
5. Quels facteurs ont eu de l'influence sur vos choix professionnels ? Pourquoi avez-vous décidé de travailler en ce précis métier ?
6. Quelles sont les principales différences et ressemblances entre l'interprétation de conférence et celle en milieu social ?
7. Quelles sont les qualités que devrait posséder l'interprète en milieu social idéal ? Comment pourrait-il les développer ?
8. Quelles sont les qualités que devrait posséder l'interprète de conférence idéal ? Comment pourrait-il les développer ?
9. Comment un interprète en milieu social pourrait-t-il changer de métier et devenir interprète de conférence ?
10. Comment un interprète de conférence pourrait-t-il changer de métier et devenir interprète en milieu social ?

La première thématique est celle qui porte sur les parcours professionnels des interprètes. Cette thématique affecte les questions 1, 2, 3 et 5. Ici nous nous centrons sur l'origine de la carrière des interprètes ; nous examinons comment elle a débuté et sur quelle base. Ainsi nous espérons trouver des idées concernant notamment la formation académique des interprètes, son activité

au sein des organisations syndicales et l'influence qui a pu avoir la vie privée de l'interprète. D'après l'une des hypothèses du mémoire, les événements de la vie privée de l'interprète peuvent s'avérer décisives à l'heure de choisir un parcours ou une spécialisation particulière dans la vie professionnelle.

La deuxième thématique traite les différences entre les deux sous-genres de l'interprétariat analysés dans ce mémoire : l'interprétation de conférence et l'interprétation en milieu social. Les questions qui traitent de ce sujet sont les numéros 4, 6, 7 et 8. En ce point-ci, notre but est d'éclairer la question centrale de cette étude, c'est-à-dire, où diffèrent l'un des sous-genres de l'autre. En ayant découvert cette série de différences, nous procédons à analyser encore quelques aspects plutôt secondaires, mais pertinents aussi, tels que la catégorisation de l'interprétariat selon la pratique. Après cet aperçu des différents types d'interprétations, nous regardons d'une façon plus détaillée les qualités, propriétés et habiletés qu'il faut gérer en tant qu'interprète de conférence et en milieu social. Notre hypothèse dit dans ce cas-là que le métier de l'interprète de conférence est bien plus apprécié, ce qui sûrement rapporte des salaires plus élevés que dans le monde de l'interprétation en milieu social.

La dernière thématique est représentée par les questions 9 et 10. Celles-là sont les questions qui approfondissent en particulier l'échange d'un métier pour l'autre ; le but est de prouver si la transition de l'interprétation de conférence peut être réalisée et si la même démarche pourrait se faire dans le sens inverse. Pour cette troisième thématique, l'hypothèse est qu'on peut bien faire la transition dans les deux sens.

Conclusion

Finalement, cette étude a été réussie et les résultats obtenus peuvent être considérés comme complets. De même, toutes les hypothèses exposées avant l'analyse ont été prouvées et jugées comme correctes.

D'après l'analyse des réponses données à la première thématique, nous constatons que le démarrage de la carrière professionnelle arrive aux interprètes très souvent à une heure assez précoce : déjà avant la finalisation de leurs études. En tout cas, les professionnels interviewés pour le présent mémoire ont tous fini un grade universitaire dans une matière linguistique et encore après avoir quitté l'université ils ont continué à se former et à s'entraîner, par exemple, parmi l'Association Finlandaise de Traducteurs et Interprètes (SKTL). Toutes ces données

rendent une image claire du fait que les interprètes s'engageant dans cette étude ont un niveau très élevé de professionnalisation. De plus, ce qui s'est dévoilé comme une caractéristique commune dans tous les cas analysés est le fait que le parcours de l'interprète paraît être très influencé non seulement par la situation vitale personnelle de chacun, mais aussi par l'imprévisibilité. Presque tous les interviewés ont répondu qu'ils n'avaient pas prévu finir leur carrière au grade où ils se trouvent présentement ou bien que leur début dans le domaine fût conditionné par un, ou même plusieurs événements absolument inattendus.

En ce qui concerne la deuxième thématique, la principale découverte de cette étude a été l'importance de la proximité dans une situation interprétative. Cela constitue, tout à fait, une différence très claire entre l'interprétation de conférence et celle en milieu social ; pendant une conférence le plus habituel est d'être loin des autres participants à l'interprétation, normalement dans une cabine d'interprétation simultanée, tandis qu'en milieu social l'interprète est toujours bien à côté du client. Cette différence entraîne aussi bien des effets positifs que négatifs. Quant aux pratiques d'interprétation, majoritairement tous les interviewés ont répondu qu'ils sont d'accord à l'heure de considérer que l'interprétation simultanée est identifiée par l'interprétation de conférence et que la consécutive est plutôt habituel en milieu social. Les interprètes ont été d'accord aussi pour nommer l'interprétation de conférence comme le sous-genre plus apprécié. Pourtant, il y a plusieurs exceptions et points de vue différents, alors nous ne pouvons pas offrir une réponse exhaustive à la question de comment déterminer les limites des différents types d'interprétation.

Les dernières questions de l'entretien nous dévoilent que, comme nous avons présupposé au début de cette étude, la transition d'un sous-genre d'interprétation à l'autre est tout à fait possible. La transition de l'interprétation de conférence à celle en milieu social apparaît comme la plus facile et la plus habituelle.

En somme, l'enquête a été réussie et les résultats sont pertinents ; aucune question ni hypothèse a été laissée sans réponse, même si quelques sujets restent difficiles à déterminer. Le corpus utilisé aurait bien pu être plus large. Il est évident que, sur la base de seulement quatre entretiens, nous ne pouvons pas extraire des conclusions universelles et absolues. La base théorique du mémoire aurait pu être également plus étendue.

Des études complémentaires à partir du présent mémoire pourraient se faire, par exemple, à propos de l'interprétation judiciaire, qui est restée tout au long du mémoire un sujet secondaire.